

Niszczycielskie burze w Polsce – gwałtowne wiatry i trąby powietrzne

- Ogólnie przedstawienie zagadnienia trąb powietrznych i silnych wiatrów pochodzenia konwekcyjnego.
- Warunki atmosferyczne sprzyjające rozwojowi niszczących, burzowych porywów wiatru i trąb powietrznych w Polsce
- Omówienie niebezpiecznych zjawisk burzowych, które wystąpiły w ostatnich latach na terenie Polski

Stowarzyszenie Skywarn Polska
Lipiec 2010

Rodzaje konwekcyjnych zjawisk wiatrowych w Polsce

Wiatry wirowe

- Trąby powietrzne związane z mezocyklonem
- Trąby powietrzne nie związane z mezocyklonem
  - lądowe (ang. *landspout*)
  - wodne (ang. *waterspout*)
- Gustnado

Wiatry prostoliniowe

- Podmuchy wywołane przez silne prądy zstępujące (*downburst*):
  - a) *Microburst* (zasięg < 4 km)
    - *wet microburst* (postać mokra)
    - *dry microburst* (postać sucha)
    - *hybrid microburst* (postać hybrydowa)
  - b) *Macroburst* (zasięg > 4 km)
- Szeroko rozprzestrzenione porywy wiatru spowodowane przez zorganizowane układy burzowe (linie szkwału, *bow echo*).

Trąby powietrzne związane z mezocykonem

- Ich występowanie w Polsce jest dość rzadkie (średnio kilkanaście zdarzeń rocznie)
  - Są rejony w Polsce, w których częściej dochodzi do ich formowania się
  - Wiatry w trąbie powietrznej osiągają prędkość nawet do 300 – 400 km/h (w USA notowano wiatry do 511 km/h)
  - Rozwijają się w specyficznych warunkach atmosferycznych sprzyjających rozwojowi superkomórek burzowych
  - Szlak zniszczeń ma kilka – kilkanaście km długości, w skrajnych przypadkach ponad 100 km. Szerokość szlaku waha się od kilku metrów do nawet 2 – 4 km.
-
-

Trąby powietrzne a warunki atmosferyczne

Warunki faworyzujące rozwój gwałtownych burz, zwłaszcza superkomórek:

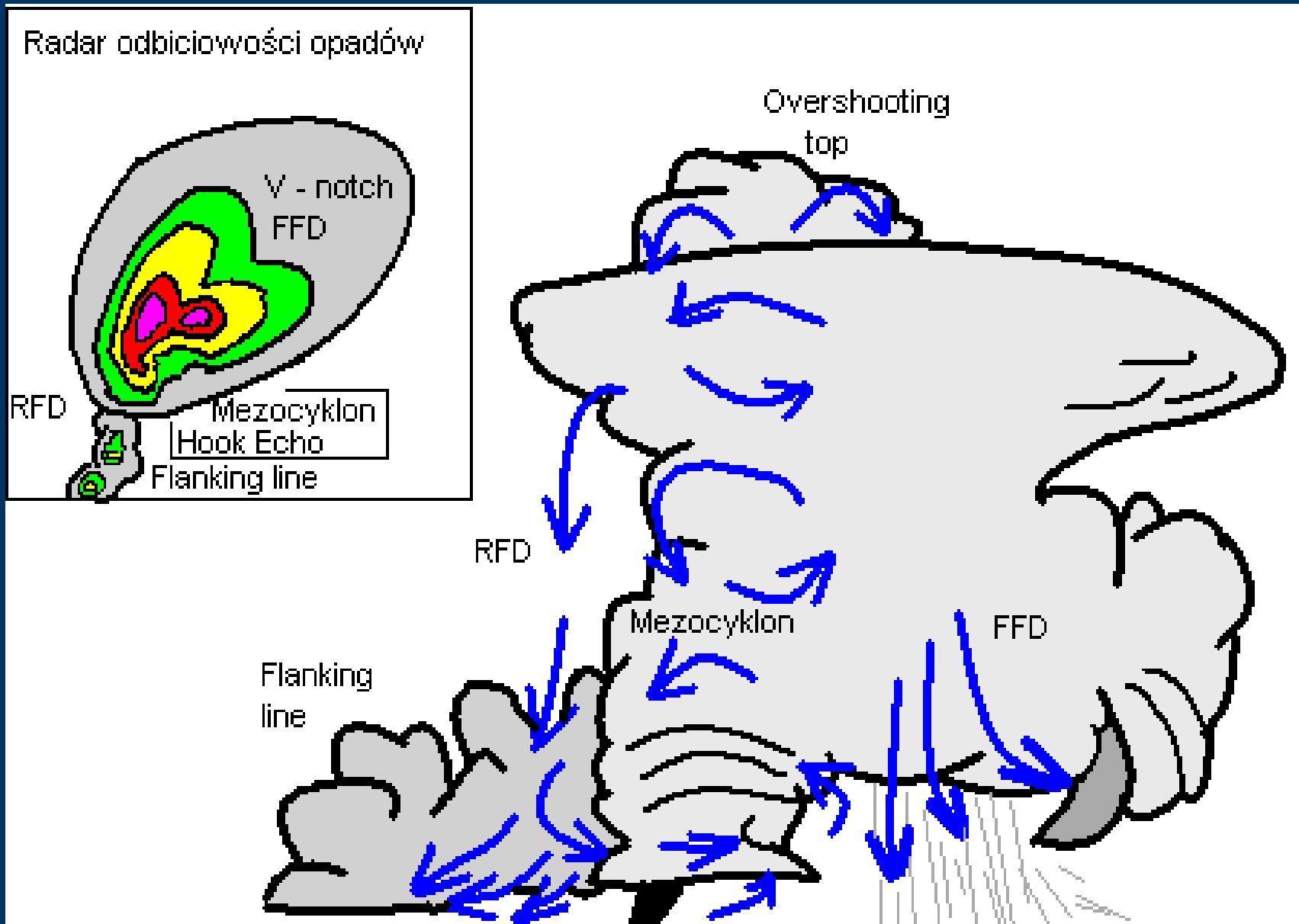
- Zderzenie się dwóch znacznie zróżnicowanych termicznie mas powietrza: obecność chłodnego lub pofalowanego frontu atmosferycznego, na którym dochodzi do cyklogenezy.
  - Istnienie fal górnych (zwłaszcza krótkich) – sprzyja to falowaniu frontu atmosferycznego, cyklogenezie i wspomaga proces konwekcji
  - Silny i rosnący wraz z wysokością przepływ w troposferze (występujący zwykle na granicy dwóch mas), obecność prądu strumieniowego, skręt wiatru w dolnych 2-3 kilometrach troposfery → duże pionowe uskoki wiatru (*0-6 km shear, 0-8 km shear, SRH (0-3)*)
  - Wysoka zawartość pary wodnej w warstwie granicznej i znaczne pionowe gradienty temperatury: czynniki zwiększające chwiejność
-
-

Trąby powietrzne a warunki atmosferyczne - cd

Czynniki sprzyjające rozwojowi trąb powietrznych w przypadku utworzenia się superkomórek

- Duża wilgotność względna w warstwie granicznej i związany z nią niski poziom kondensacji (*LCL*)
  - Energia chwiejności dostępna dla prądu wstępującego burzy w dolnych 3 km troposfery – nisko położony poziom swobodnej konwekcji (*LFC*).
  - Brak znaczącej warstwy hamującej – małe *CIN*
  - Znaczne pionowe uskoki wiatru oraz skrętność w warstwie granicznej (*0-1 km shear*, *SRH (0-1 km)*).
-
-

Schemat superkomórki burzowej

Superkomórka burzowa z dala

(Lubliniec, 24.08.2010, fot. Artur Surowiecki)

Superkomórka burzowa z bliska

(na północ od Tarnowa, 12.06.2010, fot. Szymon Poręba)

Skale siły trąb powietrznych

- Skala Fujity – F0 (najśłabsze) do F5 (najsilniejsze)
  - Poprawiona skala Fujity (*Enhanced Fujita Scale*) – EF0 (najśłabsze) do EF5 (najsilniejsze) – obowiązuje tylko na terenie USA
  - Skala Torro – T0 (najśłabsze) do T11 (najsilniejsze) – zalecana do oceniania siły trąb powietrznych i wiatrów w Europie.
-
-

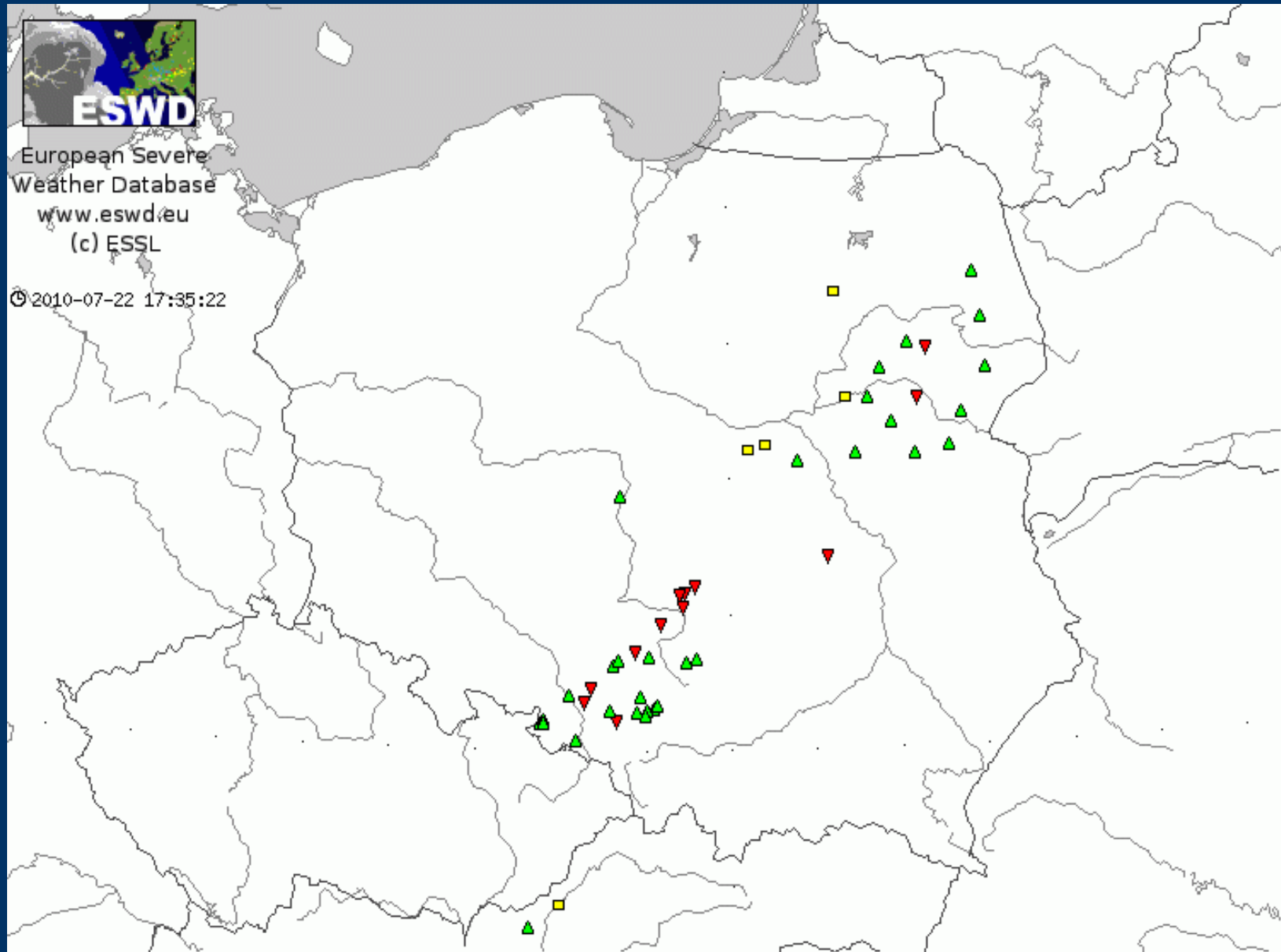
Przykłady występowania trąb powietrznych na terenie Polski

- 20 lipca 2007 - Rejon Częstochowy, gmina Kłomnice, F3 / T6 (T7)
  - 22 lipca 2007 – Lubelszczyzna – zanotowano kilka trąb powietrznych o sile do F1 / T3
  - 16 kwietnia 2008 – rejon Grudziądza (Dolna Grupa i okolice) – F2 / T4
  - 15 i 16 sierpnia 2008 – woj. opolskie, śląskie, łódzkie, mazowieckie i podlaskie. W sumie zanotowano co najmniej 8 trąb powietrznych, najsilniejszą w rejonie Strzelec Opolskich – F3 / T7
  - 18 maja 2010 – Suwalszczyzna, gmina Rutka Tartak, F2 / T4
-
-

Trąby powietrzne 15 - 16.08.2008

- Zasięg: woj. opolskie, śląskie, łódzkie, mazowieckie, podlaskie
  - 12 trąb powietrznych raportowanych, 8 potwierdzonych, większość zrodziła się z jednej cyklicznej (długo istniejącej) superkomórki burzowej.
  - Siła: od F1/T2 do F3/T7
  - Szkody szacowane na ok. 100 mln zł.
  - Najpoważniejszy incydent burzowy z udziałem trąb powietrznych na terenie Polski w ostatnich kilkunastu latach.
-
-

Trąby powietrzne 15 – 16.08.2008

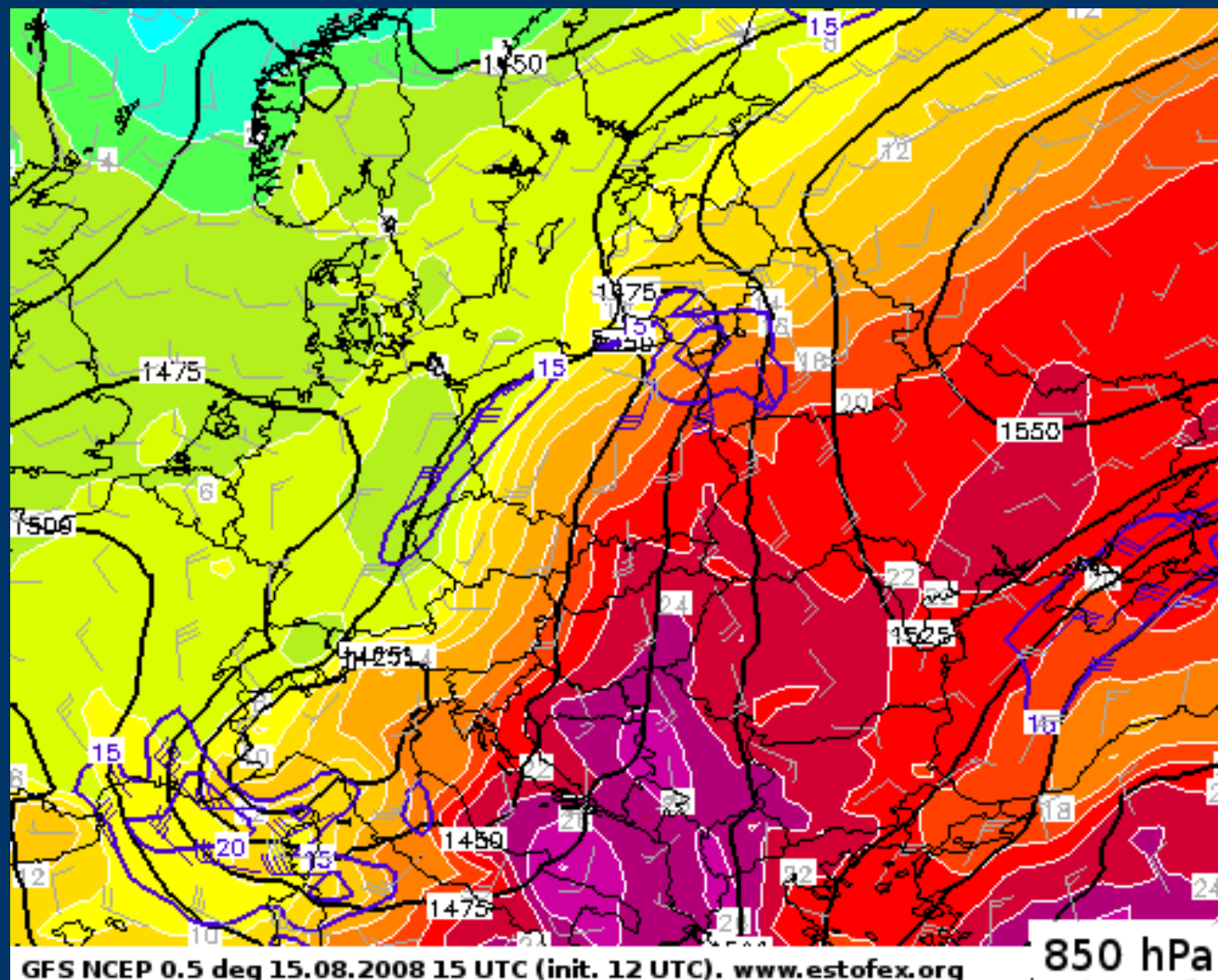

Trąby powietrzne 15 - 16.08.2008

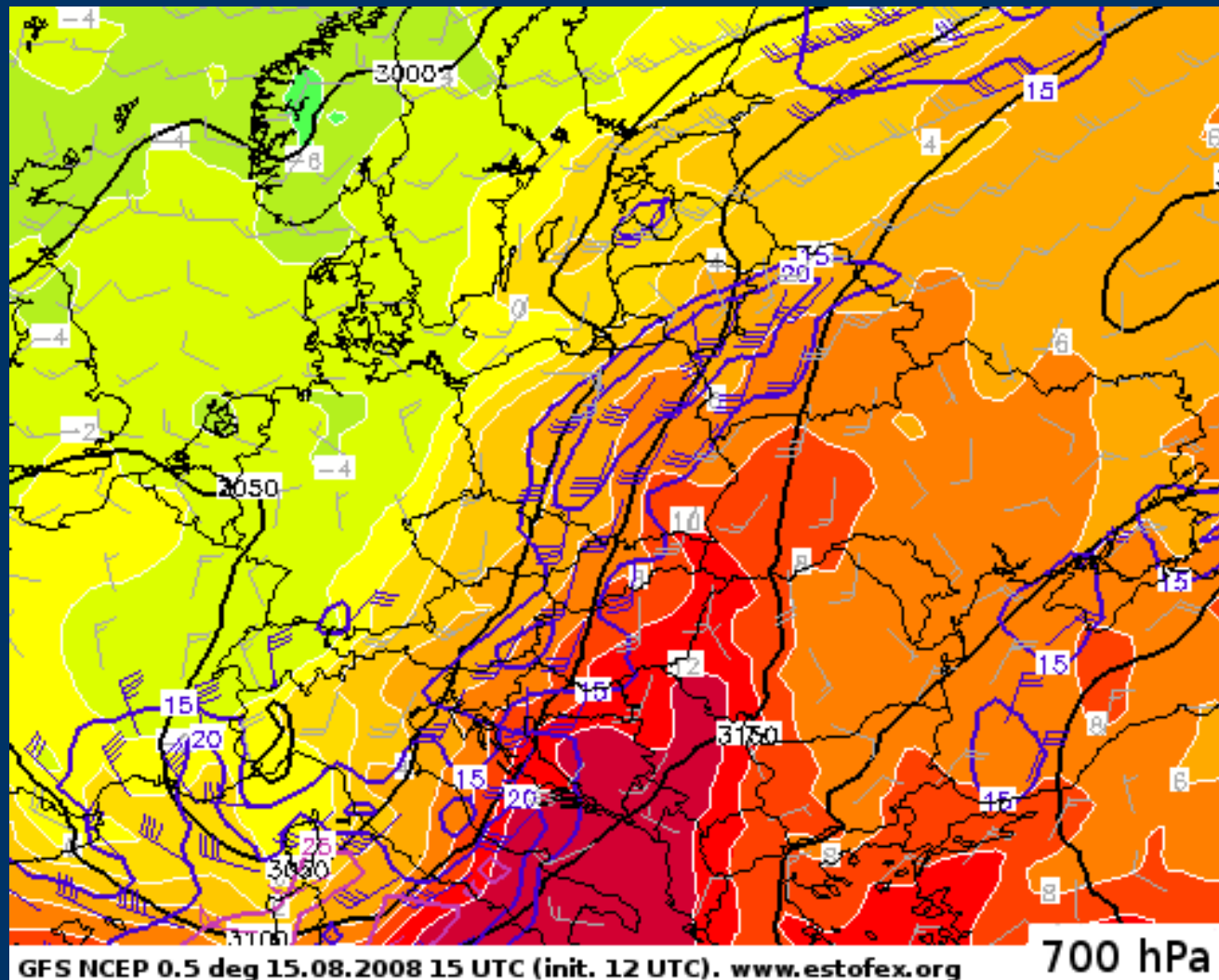
nto.pl

15.08.2008 15 UTC - prognoza GFS

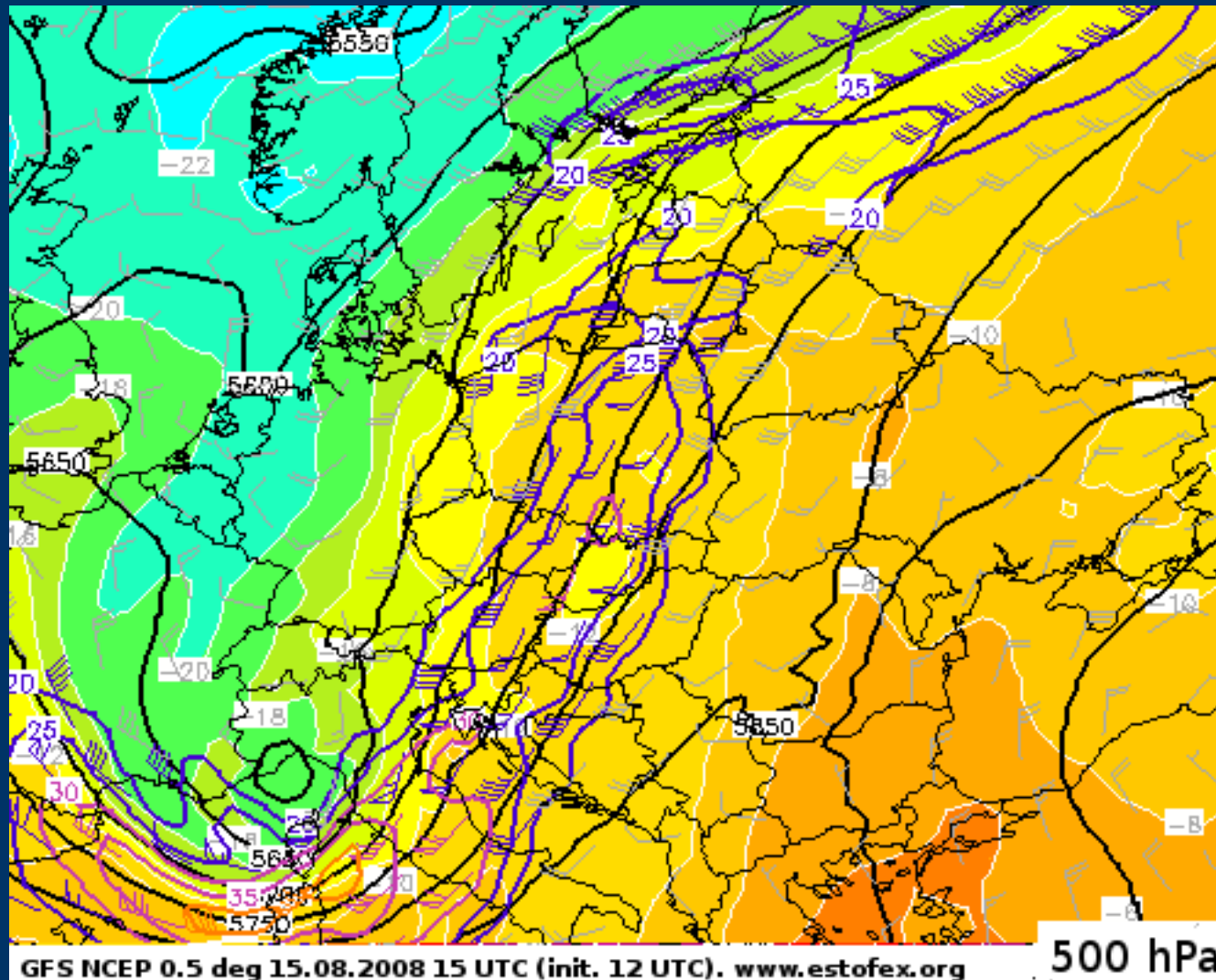

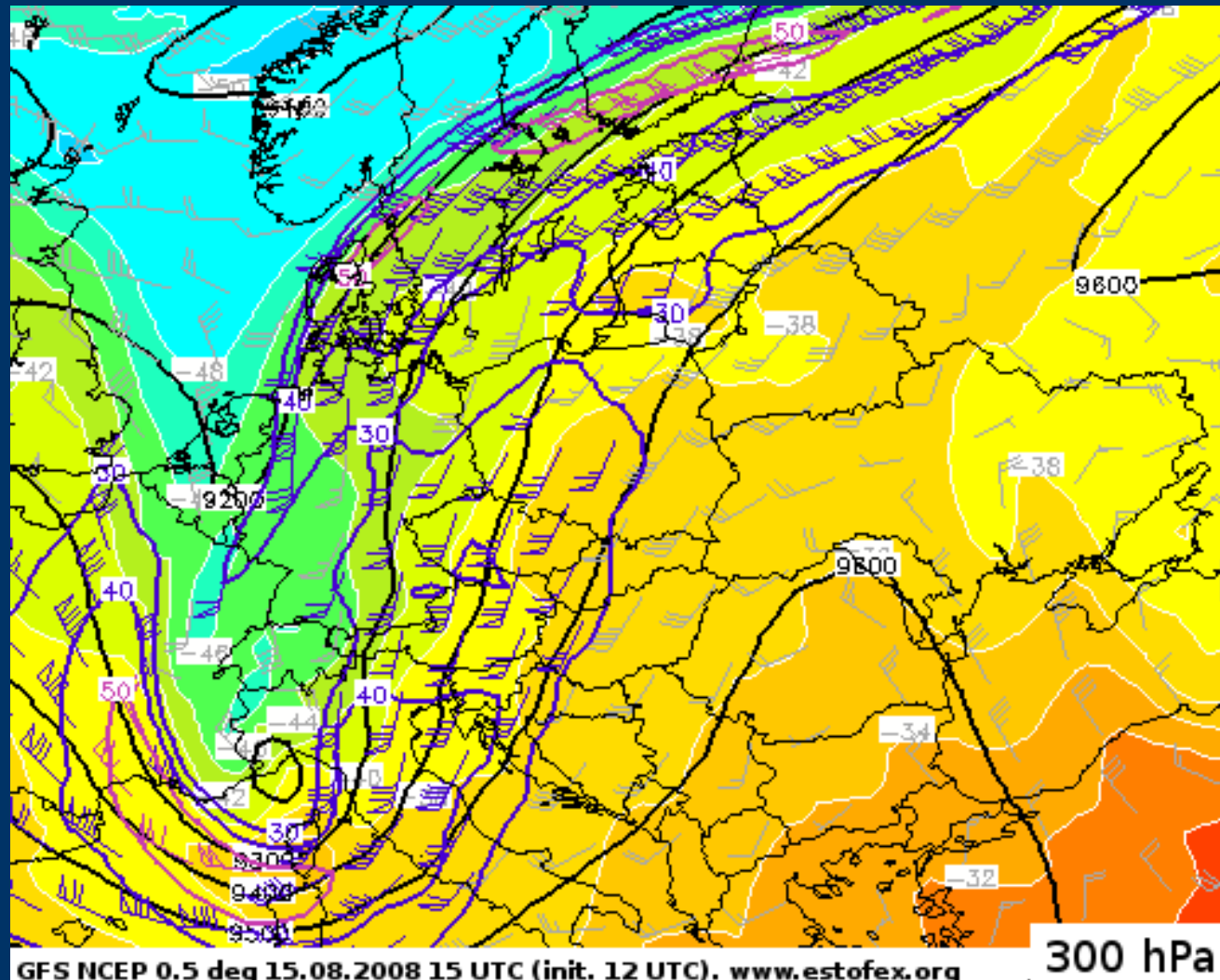
15.08.2008 15 UTC prognoza GFS c.d.

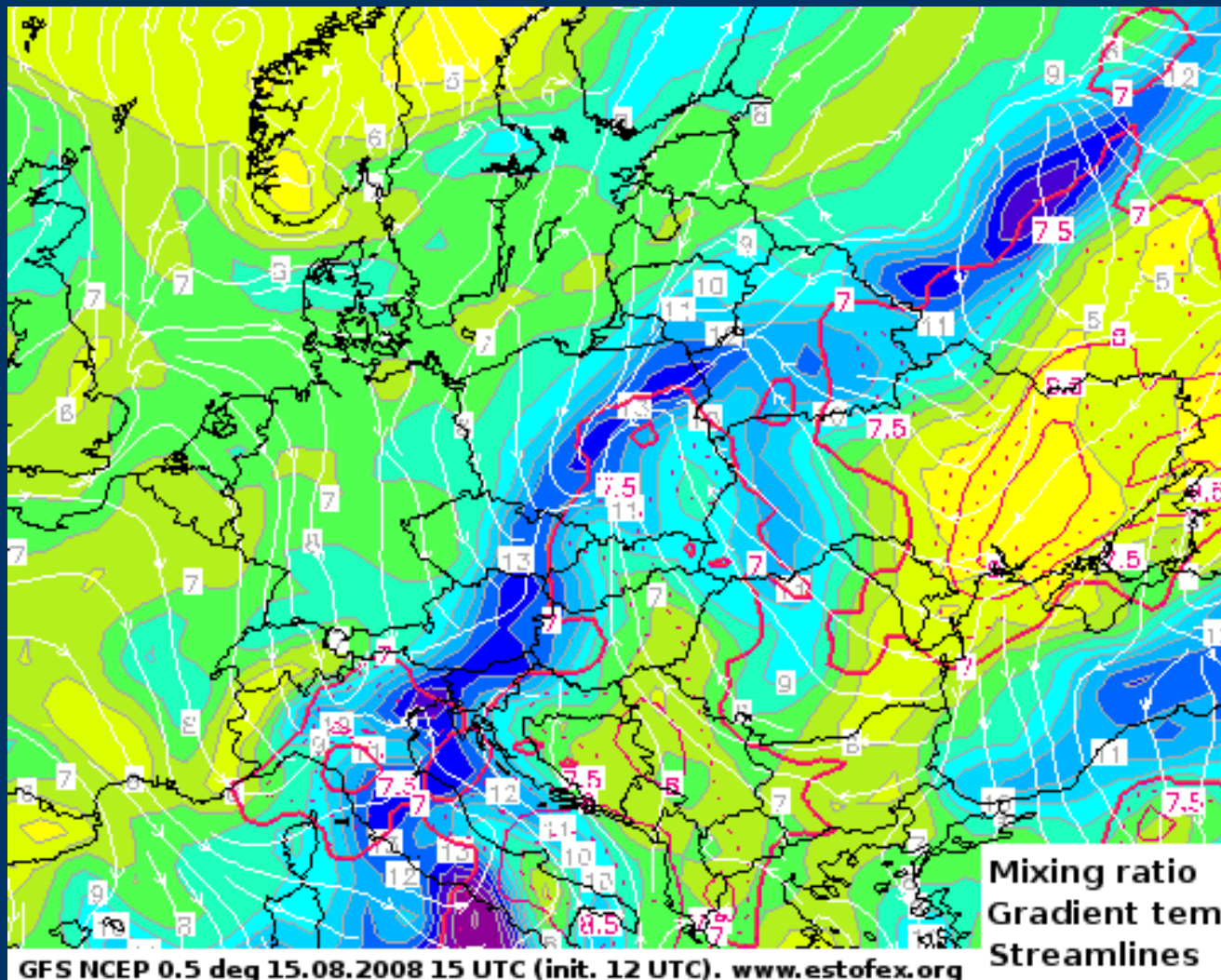
15.08.2008 15 UTC prognoza GFS c.d.

15.08.2008 15 UTC prognoza GFS c.d.

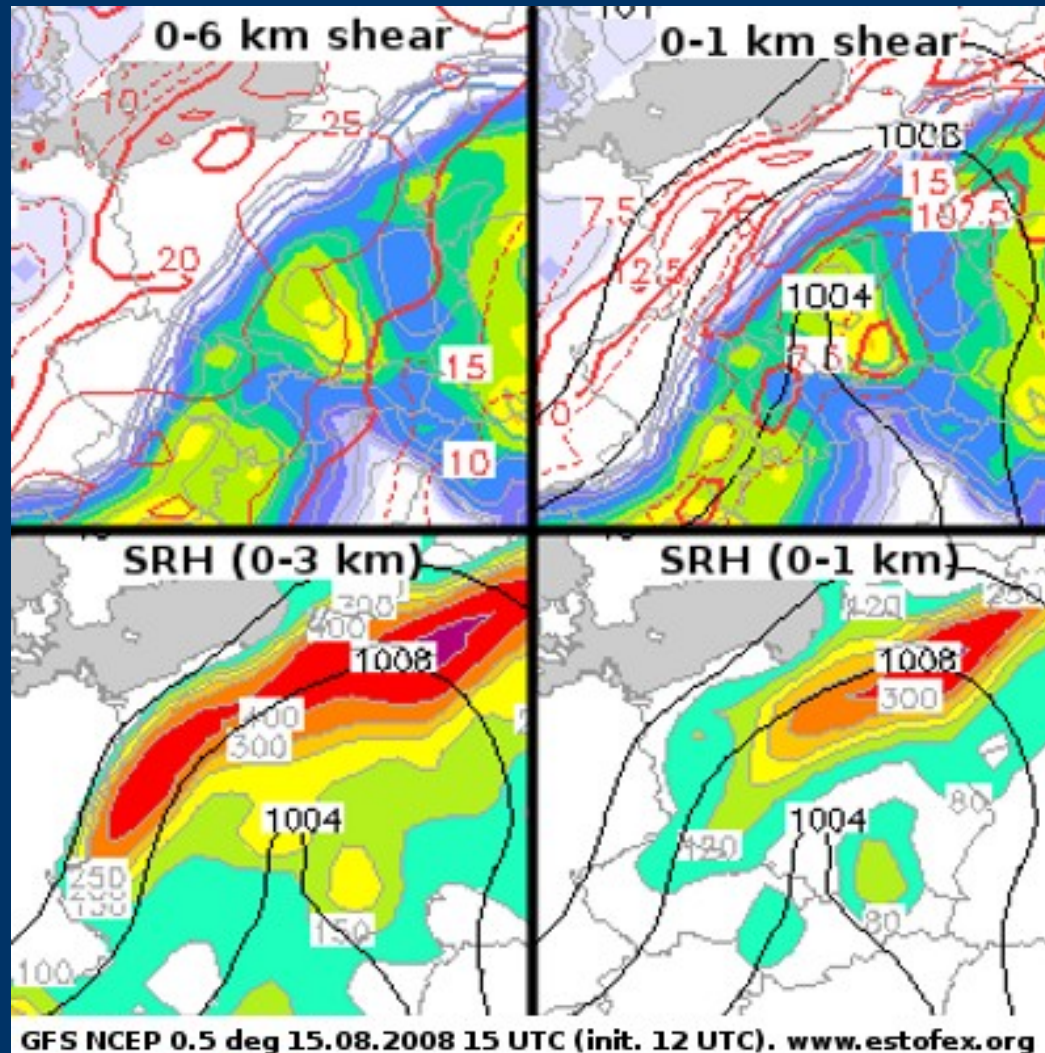

15.08.2008 15 UTC prognoza GFS c.d.

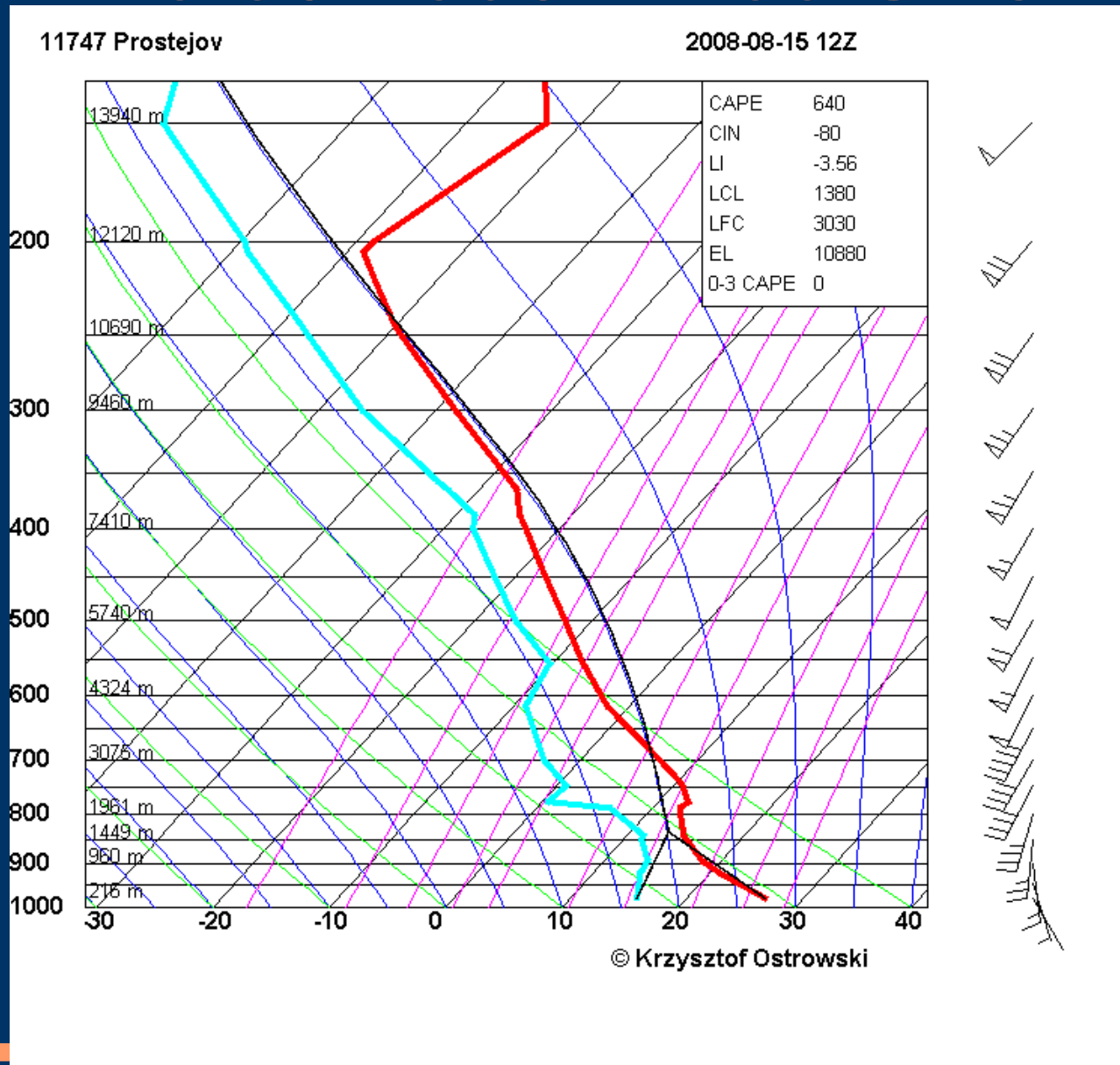
15.08.2008 15 UTC prognoza GFS c.d.

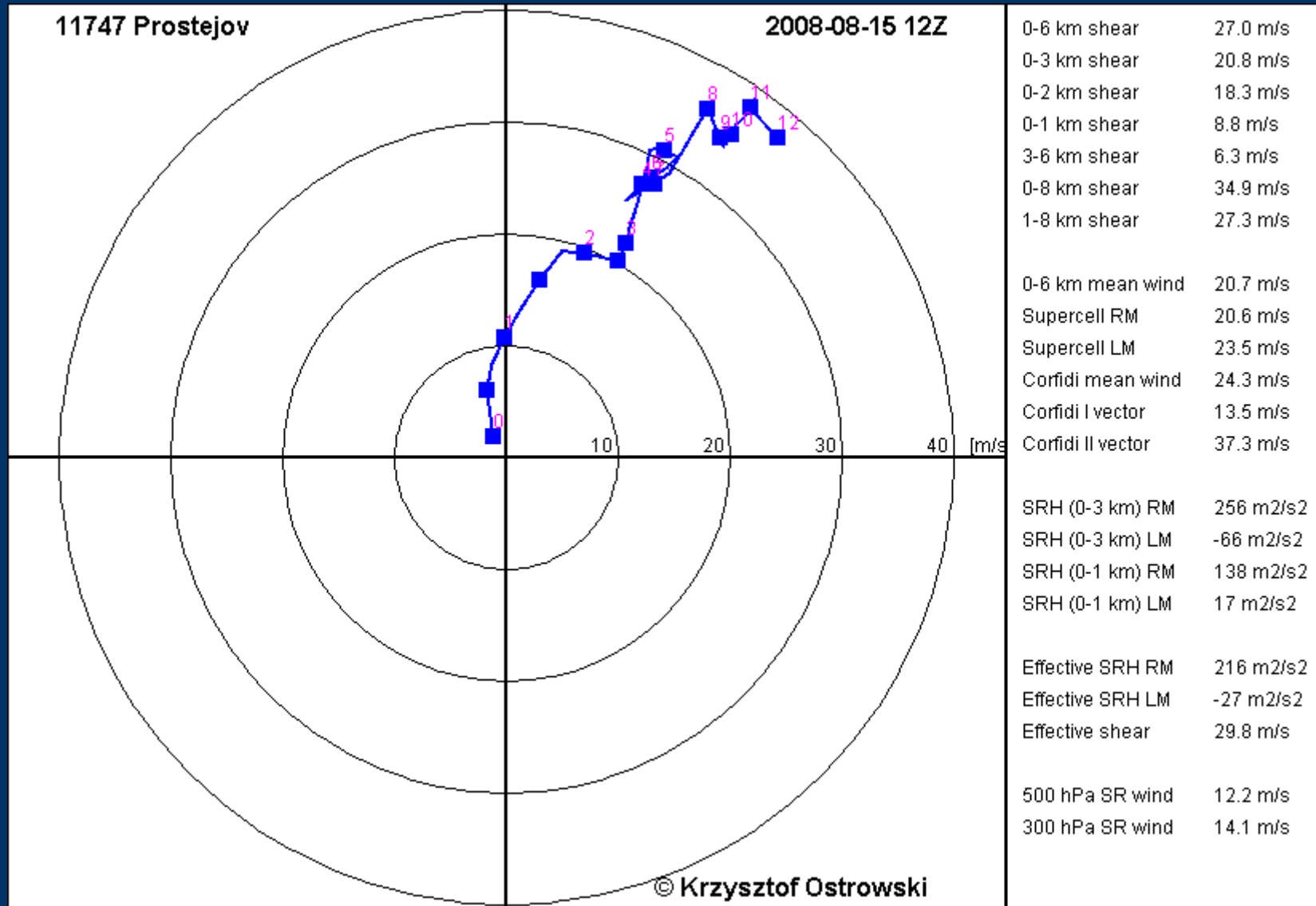

Sondaż troposfery, Prostejov 15.08.2008 12:00 UTC

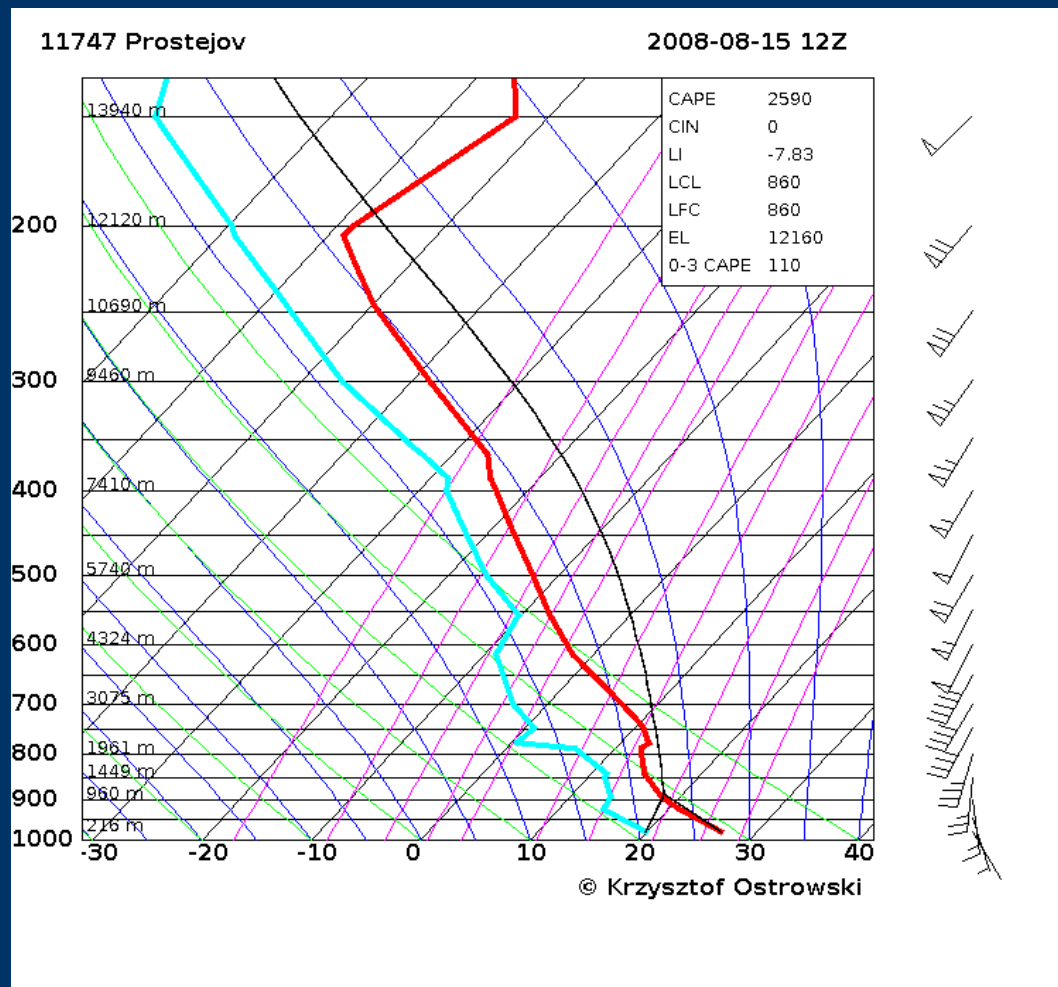

Sondaż troposfery, Prostejov

15.08.2008 12:00 UTC

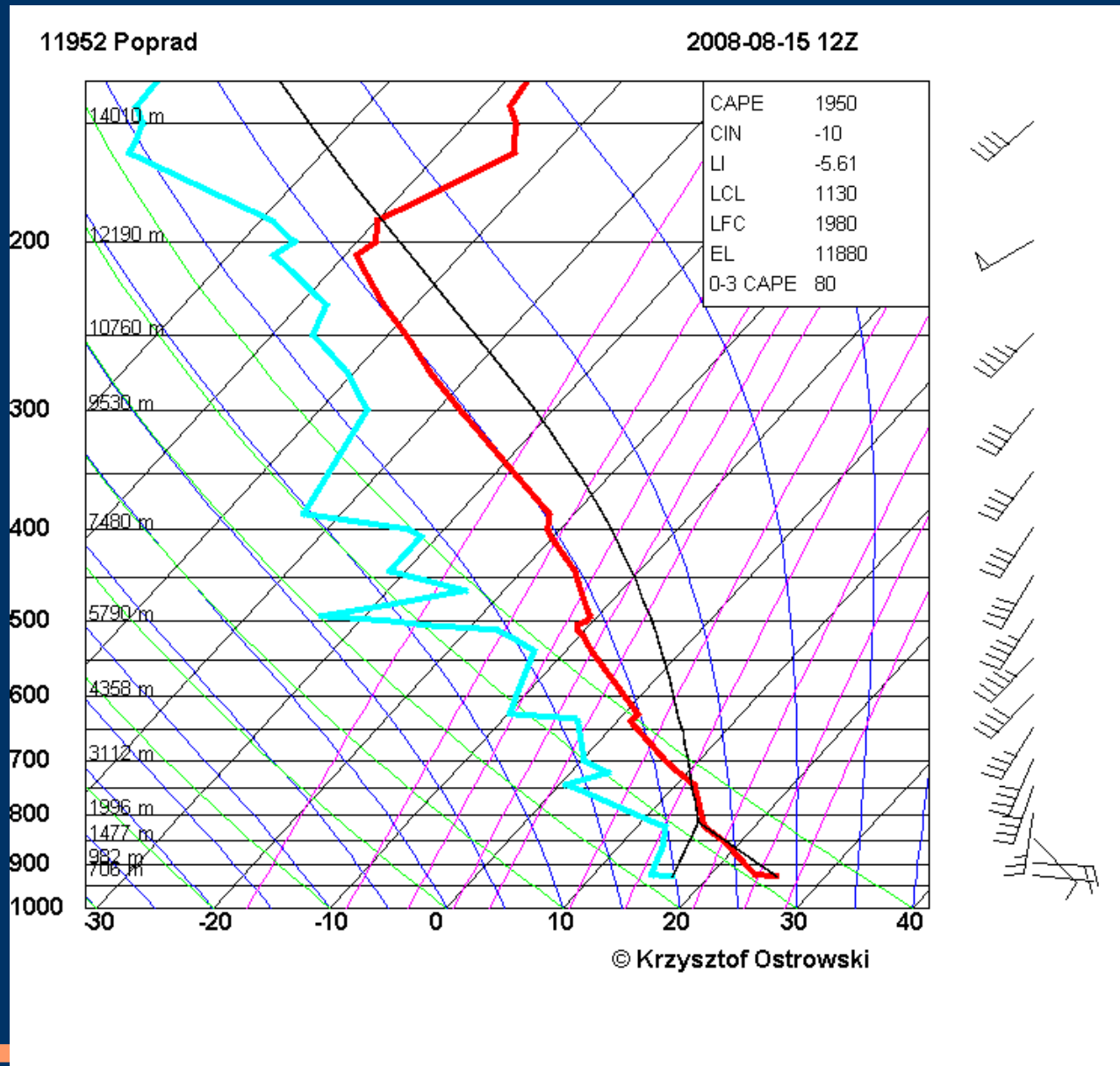

Modyfikacja sondażu z Prostejova

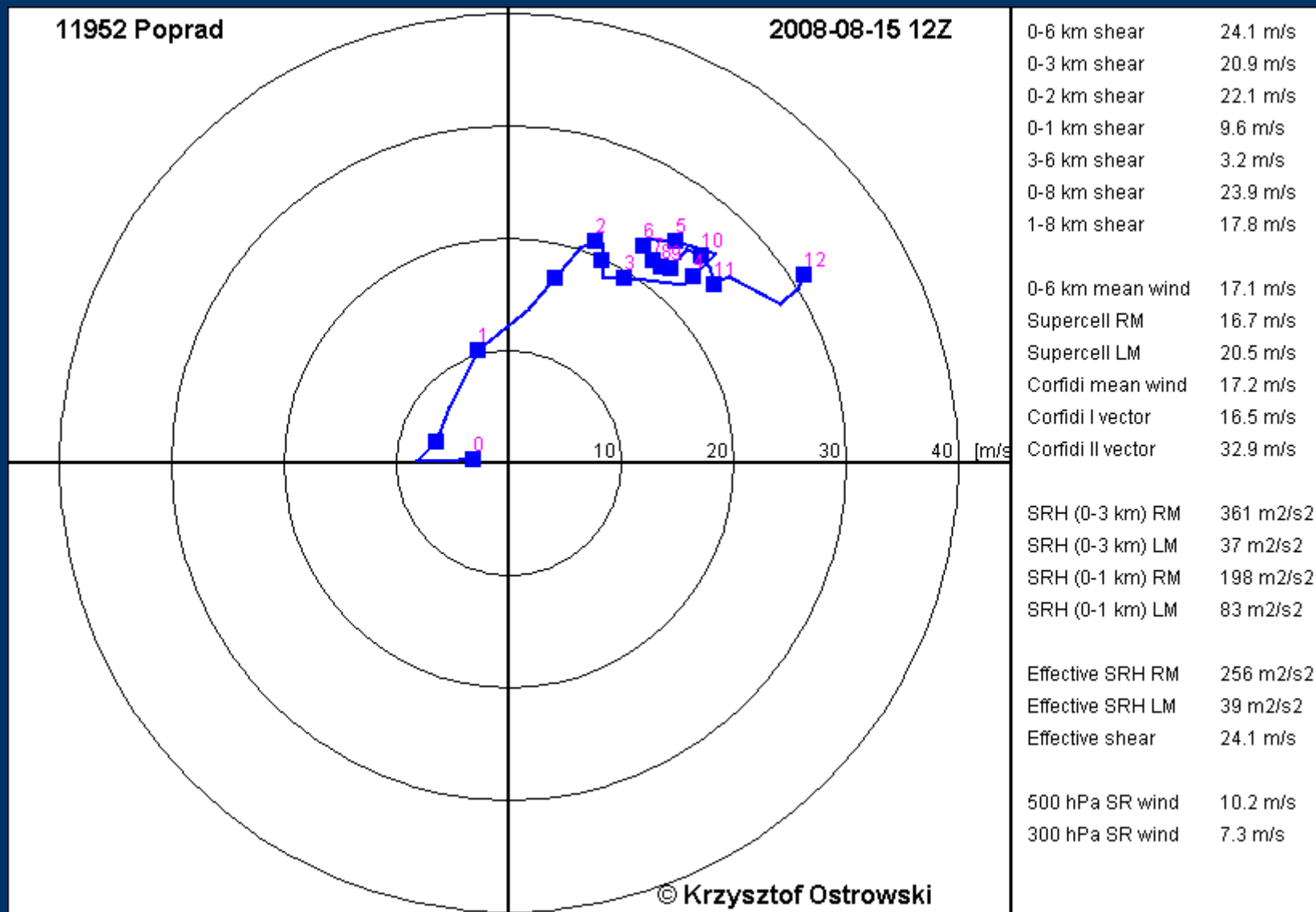
- Czeskie stacje meteo (Holesov i Brno) położone w pobliżu Prostejova (<50 km) notowały o 12 UTC punkty rosy rzędu 19-21 stopni (przy podobnej temperaturze)
- Modyfikując sondaż (p. rosy => 20) widać, że w tym rejonie wystąpiła znaczna chwiejność (SBCAPE rzędu 2000-3000 J/kg).

Sondaż troposfery, Poprad 15.08.2008 12:00 UTC

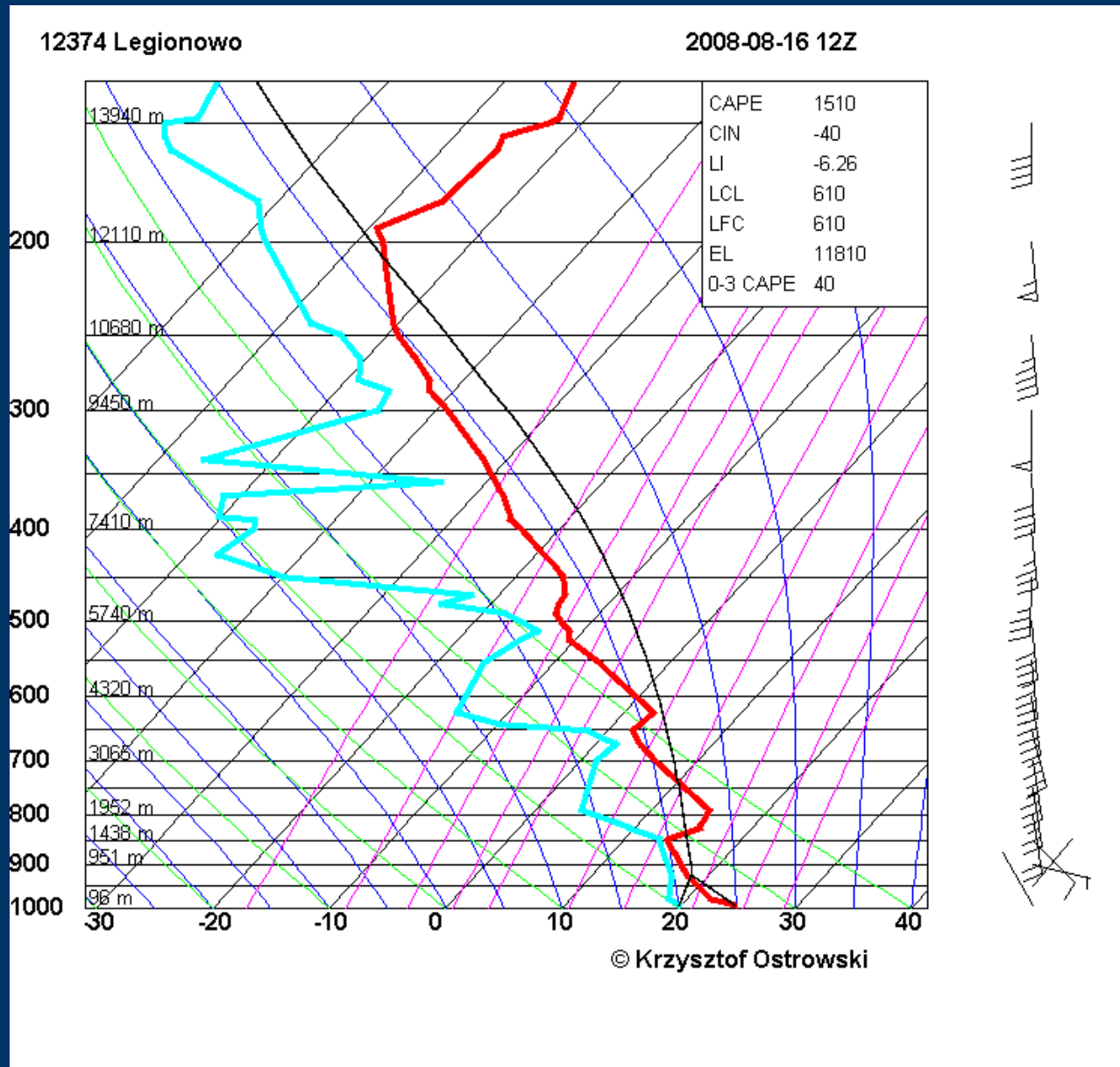

Sondaż troposfery, Poprad

15.08.2008 12:00 UTC

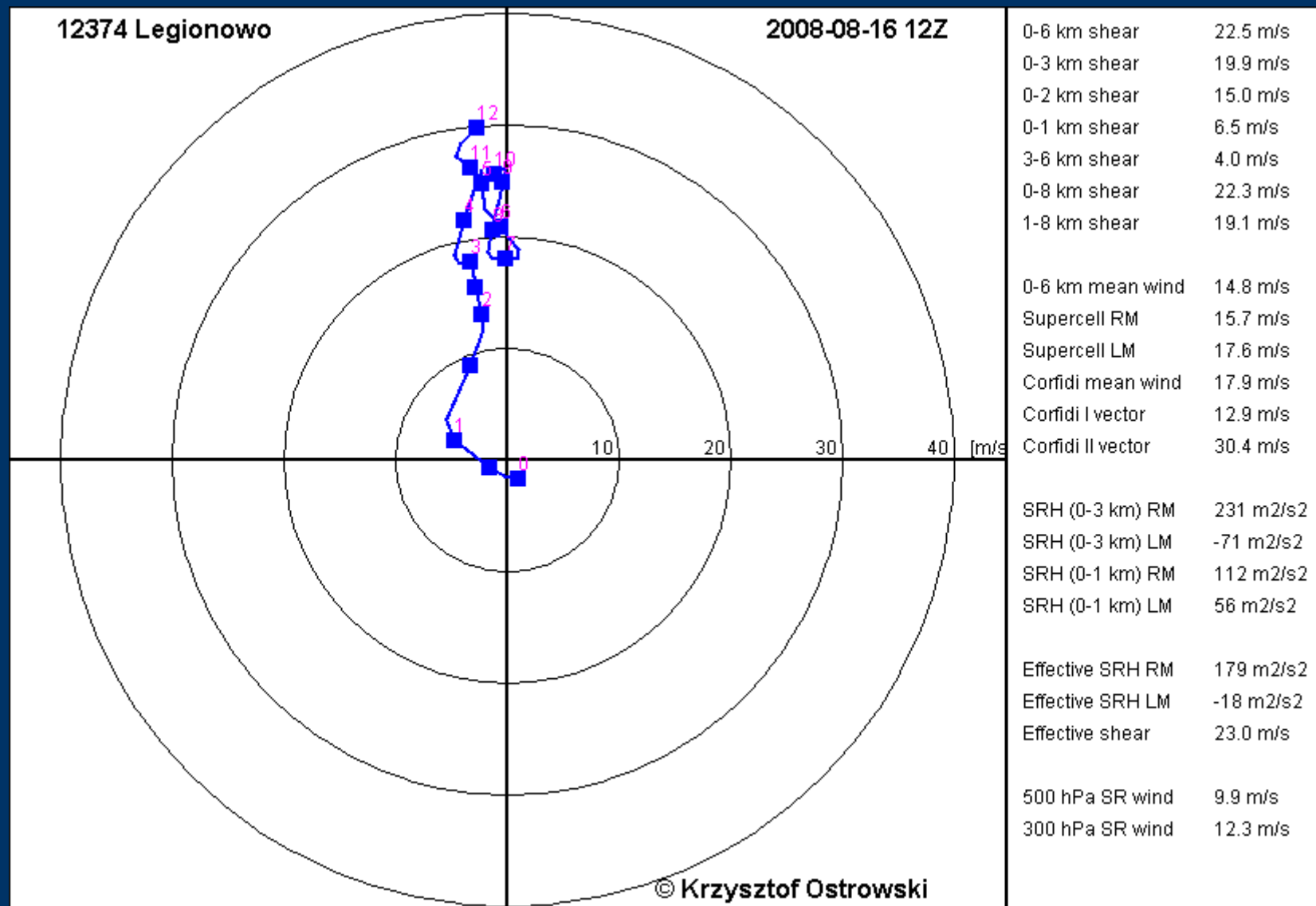
Sondaż troposfery, Legionowo 16.08.2008 12:00 UTC

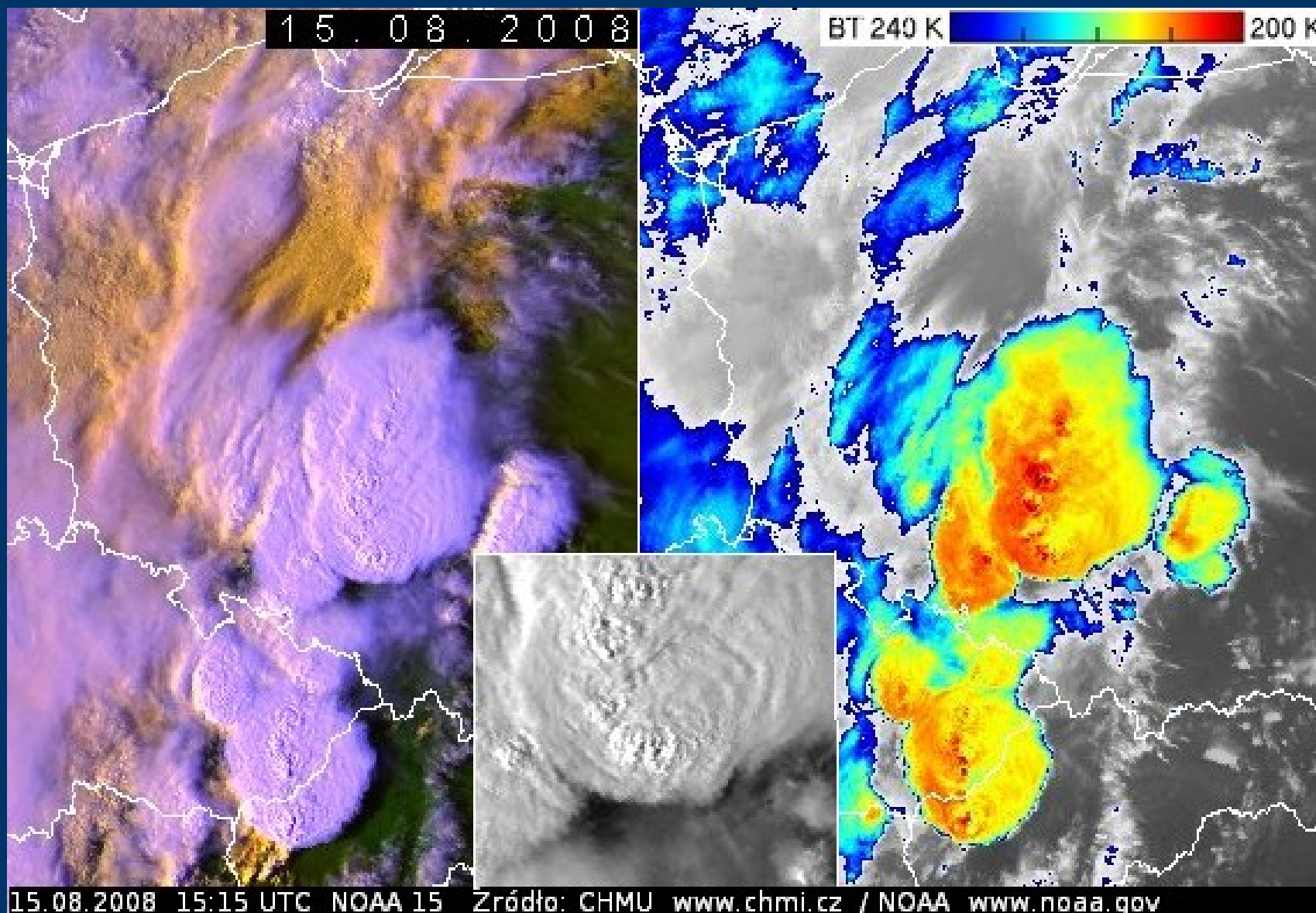

Sondaż troposfery, Legionowo

16.08.2008 12:00 UTC

15.08.2008 – Zdjęcia satelitarne

Niszczące wiatry prostoliniowe na terenie Polski

- Mają różną przyczynę – mogą być związane ze zjawiskami konwekcyjnymi bądź przechodzeniem gwałtownych, głębokich układów niżowych, a w górach są powodowane przez zjawisko fenowe.
  - W przypadku burz, wielkość komórki / układu burzowego nie ma żadnego wpływu na rozwój wiatrów prostoliniowych. Decydującym czynnikiem są warunki atmosferyczne, które sprzyjają powstawaniu silnych prądów zstępujących wewnątrz komórek / układów burzowych.
  - Duże, zorganizowane układy burzowe mogą przynosić niszczące porywy wiatru na obszarze kilku województw, podczas gdy małe, pojedyncze komórki burzowe generują gwałtowne wiatry na skalę lokalną (nawałnica występuje na terenie 1 – 2 powiatów, czasem dotyka tylko kilka wsi).
-
-

Warunki do rozwoju burz z niszczącymi porywami wiatru

Wariant I (głównie lato)

- Duża, lub przynajmniej umiarkowana chwiejność termodynamiczna
- Warunki do rozwoju zorganizowanych lub niezorganizowanych układów burzowych (wzmoczony przepływ powietrza w troposferze lub jego brak)
- Występowanie suchych warstw w środkowej i dolnej troposferze, duże pionowe gradienty temperatury, wysoki poziom LCL (1500 – 3000 m),

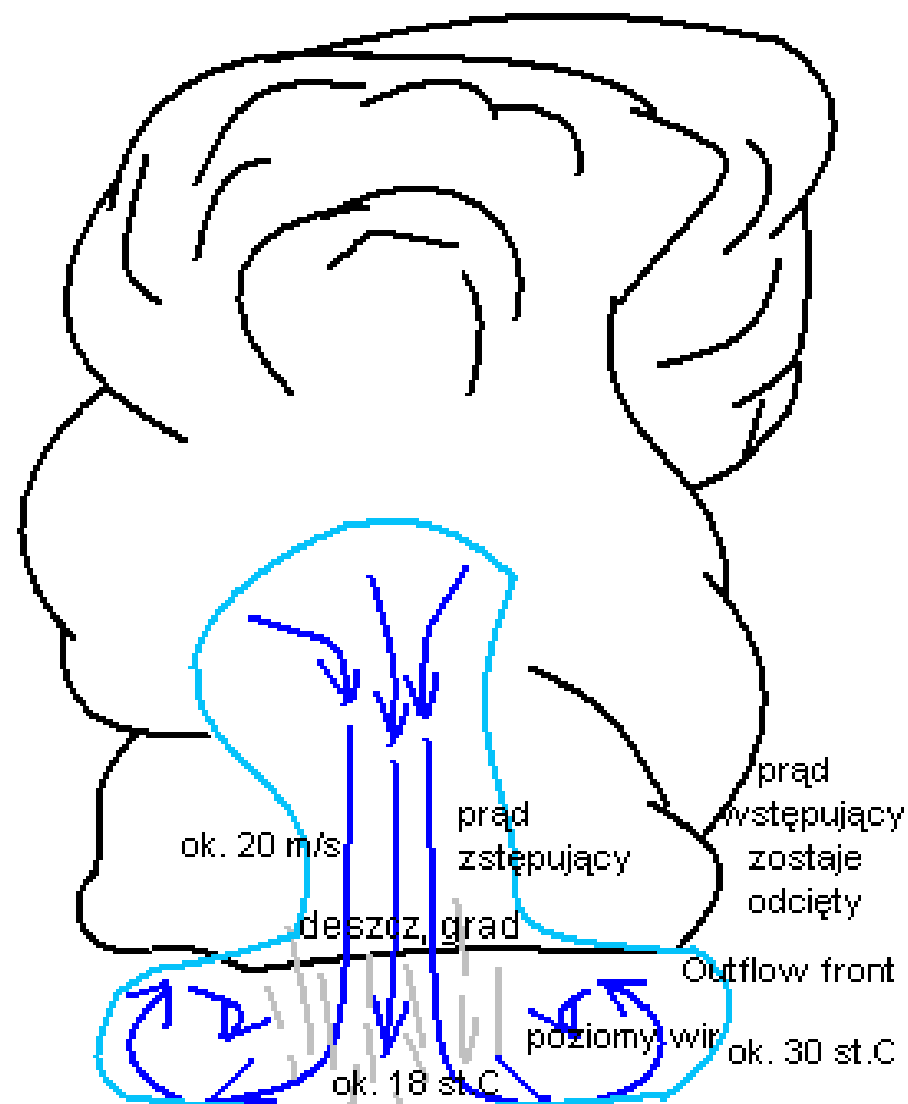
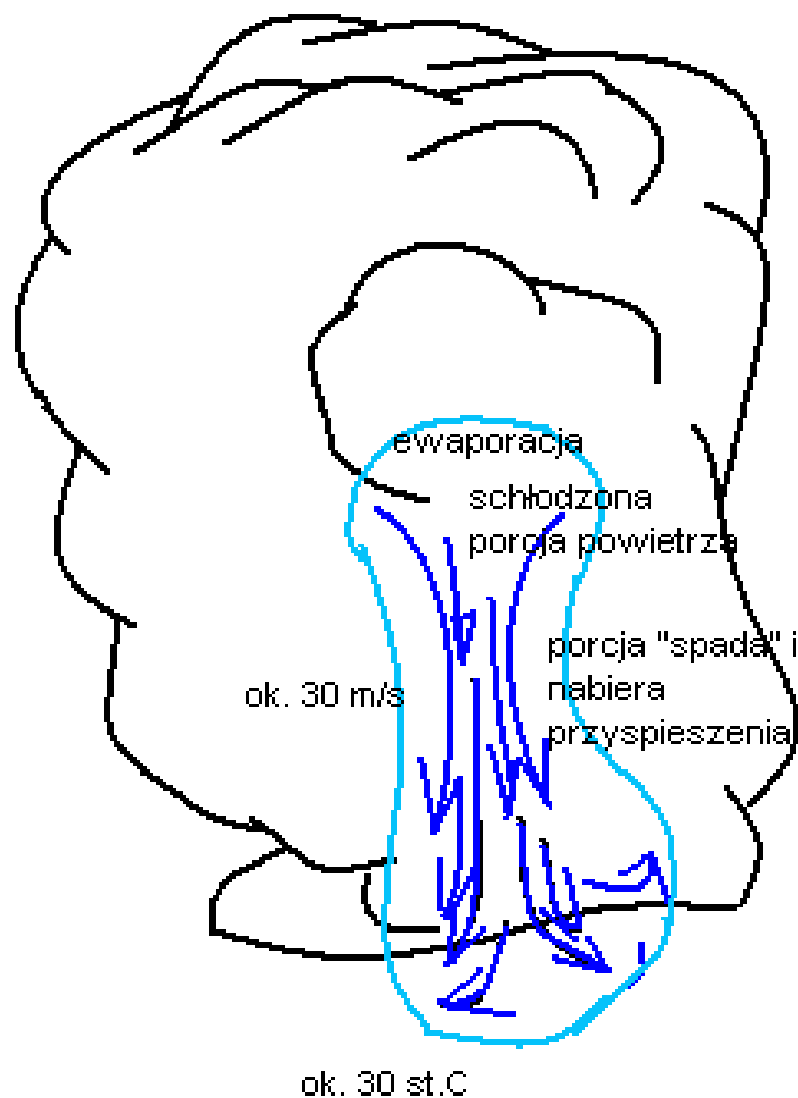
Wariant II „silne wymuszanie”

- Niewielka / umiarkowana chwiejność
- Silny poziomy przepływ powietrza w troposferze (jet stream) → bardzo duże uskoki pionowe wiatru
- Głęboki układ niżowy lub dynamiczna krótka fala górna i fala na froncie → gwałtowna cyklogeneza i silne wielkoskalowe unoszenie powietrza → wspomaganie konwekcji.

Zjawiska downburst

- W zależności od rodzaju burzy i jej wielkości, mają różny zasięg
  - Występują, gdy istnieją dogodne warunki dla formowania się silnych prądów zstępujących w komórce burzowej – istnieją suche warstwy w dolnej i w środkowej warstwie troposfery (duże *DCAPE*, *delta theta -e* > 20 K). Kropelki wody tworzące chmurę parują i pobierają ciepło z otoczenia -> porcja schłodzonego przez parowanie powietrza jest cięższa (gęstsza) i zaczyna „spadać” → im więcej suchego powietrza w dolnych 5 – 6 km troposfery, tym większa jest energia prądów zstępujących (tym zjawiska downburst mogą być silniejsze).
  - W Polsce występuje głównie forma wet (przy dużym CAPE) lub hybrid. Sucha forma dowburst (dry) jest bardzo rzadka. Przy formie wet downburst należy dodatkowo brać pod uwagę obciążenie opadem.
-
-

Zjawisko downburst

Układy burzowe MCS (Mezoskalowe układy konwekcyjne)

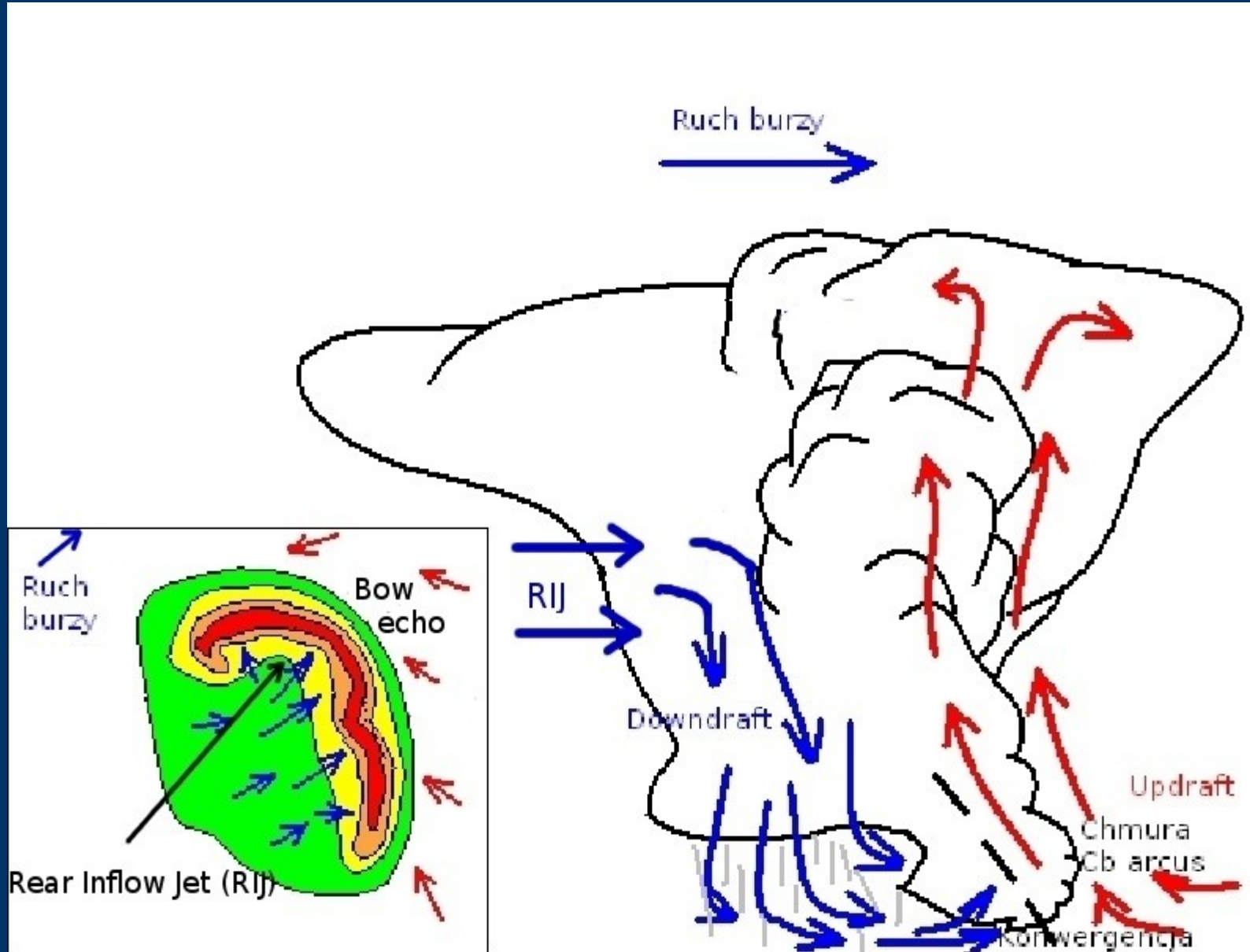
- Powstają w Europie Środkowej niemal o każdej porze roku. Zdarzają się nawet w zimie (raz na kilka lat) - wtedy związane są z silnymi układami niżowymi (variant II).
  - W Polsce występuje co najmniej kilka takich burz w ciągu roku.
  - Zorganizowane układy MCS mają niszczący potencjał; wywołują gwałtowne, szeroko rozprzestrzenione porywy wiatru, ulewne opady deszczu, a lokalnie opady gradu i trąby powietrzne. Szczególnie groźną (jeśli chodzi o zjawiska wiatrowe) odmianą tych układów jest Forward Propagating MCS, zwykle w postaci linii szkwału z układami *bow echo* i LEWP.
-
-

Układy *bow echo*

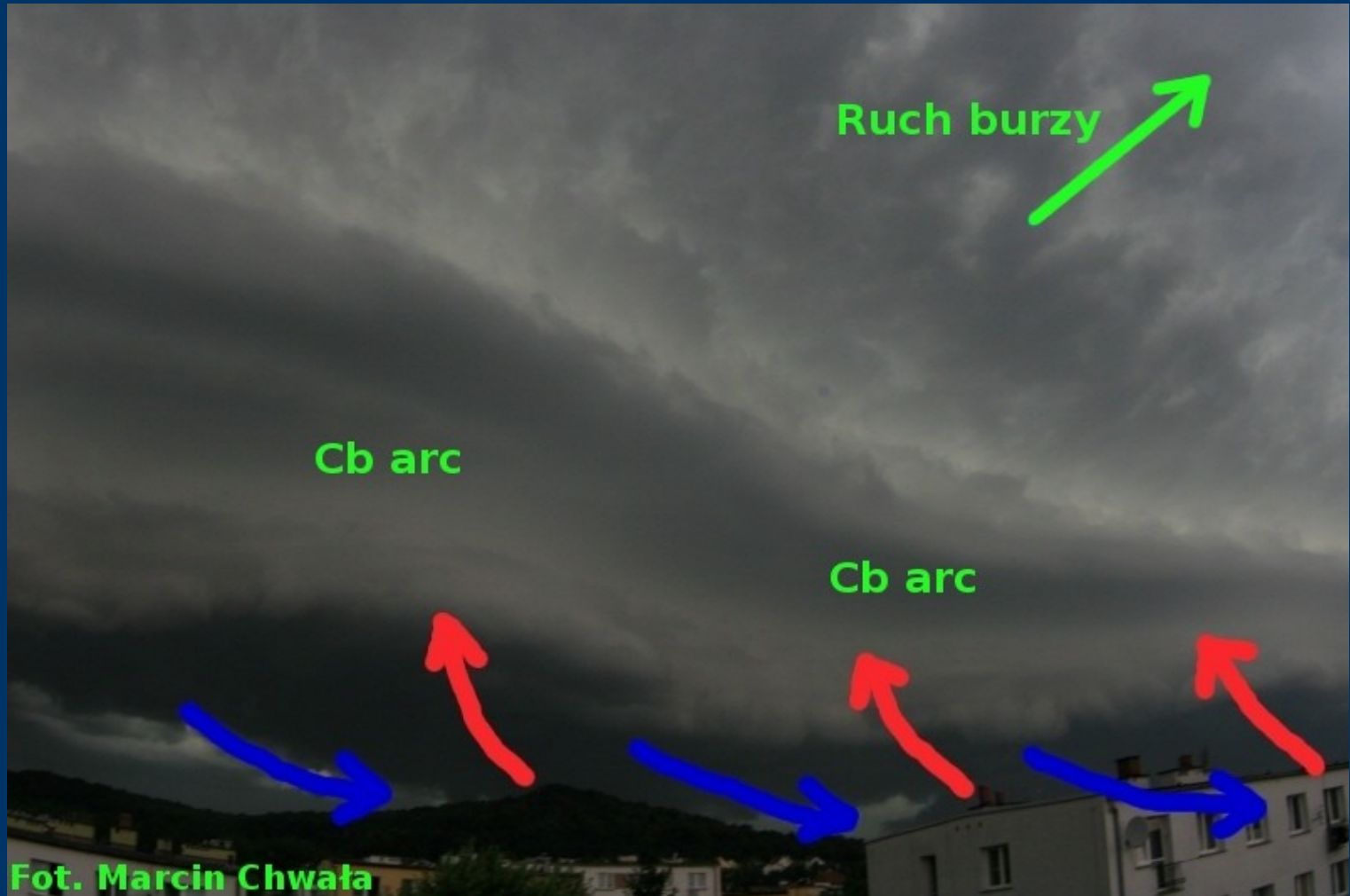
- Układy MCS o największym potencjale wiatrowym znane z wytwarzania niszczących szkwałów na znacznym obszarze
  - Kształt łuku na mapach odbiciowości radarowej
  - Intensyfikacja podmuchów związana z uformowaniem się tylnego prądu powietrznego (ang. *rear inflow jet, RIJ*).
  - W USA najsilniejsze burze wiatrowe (określane mianem *derecho*) potrafiły za jednym razem pozbawić prądu 2 000 000 mieszkańców lub zniszczyć 400 000 hektarów lasu. Większość strat była spowodowana przez *bow echo*.
  - W naszym regionie Europy występują głównie latem, sprzyja im m. in. bardzo duża chwiejność termodynamiczna i silne pionowe uskoki wiatru (szczególnie w dolnych 3 kilometrach troposfery)
-
-

Bow echo jako przykład *forward Propagating MCS*

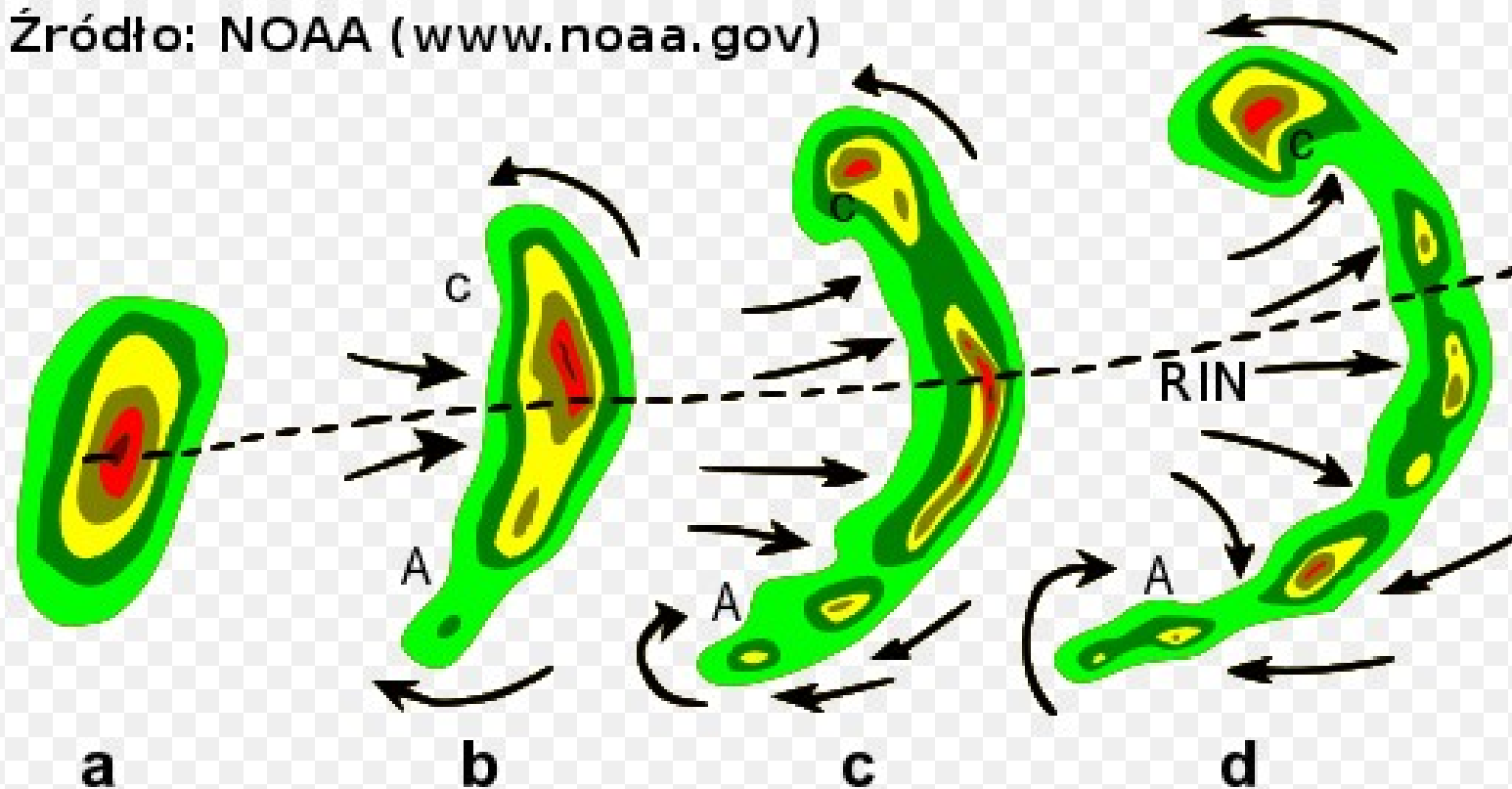

Widok z przodu

Cykl życia *bow echo*

Źródło: NOAA (www.noaa.gov)

Derecho

- Jeżeli układ burzowy:
    - 1) wytwarza niszczące porywy wiatru (> 26 m/s) na ciągłym pasie o długości przynajmniej 460 km
    - 2) znane są w tym pasie przynajmniej 3 miejsca (oddalone od siebie o co najmniej o 74 km), gdzie wiatr osiągnął siłę 33 m/s (lub F1 w skali Fujity),
to wtedy taki MCS jest określany jako *derecho*.
  - Wystąpienie *derecho* wiąże się z ogromnymi szkodami wiatrowymi,
  - Duża większość przypadków *derecho* wiązała się z wystąpieniem układów *bow echo*.
-
-

Czynniki sprzyjające rozwojowi *derecho*

- Obecność frontu chłodnego lub pofalowanego
  - Adwekcja ciepła na drodze układu burzowego
  - Duża chwiejność termodynamiczna
  - Zwiększony potencjał do wytwarzania silnych prądów zstępujących – suche warstwy i znaczne pionowe gradienty temperatury w troposferze
  - Duże pionowe uskoki wiatru
  - Silny przepływ w środkowej i dolnej troposferze
-
-

Przykłady *derecho*

- *The Independence Day Derecho* (USA, 04.07.1977) – zniszczone 400 000 ha lasu, zmierzono podmuch 185 km/h, w niektórych rejonach wiatr mógł przekraczać 200 km/h.
- *Southern Great Lakes Derecho of 1998* (USA, 30-31.05.1998) – burza przemierzyła ponad 1500 km ze średnią prędkością 105 km/h powodując straty na 300 mln USD i pozbawiając 2 mln ludzi prądu
- Dokumentowano *derecho* również w Europie (wschodnie Niemcy 10.07.2002, Finlandia 05.07.2002, Czechy i Polska – 23.07. 2009*).
- We wszystkich tych przypadkach za większość zniszczeń wiatrowych odpowiadało *bow echo*.

*A. Surowiecki, K. Ostrowski – Zjawisko *derecho* w Polsce jako rozległa i niszcząca burza ze szczególnym uwzględnieniem przypadku z 23.07.2009, Stowarzyszenie Skywarn Polska, 2010.

Burze z niszczącymi porywami wiatru w Polsce

- Ze względu na zasięg zniszczeń i skalę zjawiska, w prezentacji omówimy przypadek burzy wiatrowej związanej z układem MCS.
- Pojedynczych, niezorganizowanych komórek burzowych w odpowiednich warunkach atmosferycznych jednak nie wolno lekceważyć – punktowo mogą powodować silniejsze wiatry prostoliniowe niż MCS.

Najsilniejsze burze z gwałtownym wiatrem prostoliniowym na terenie Polski w ostatnich latach.

- 4 lipca 2002 – potężna burza wiatrowa – linia szkwału z wbudowanym *bow echo* – przechodzi przez Puszcę Piską, kieruje się na Kraje Bałtyckie i dochodzi aż do Finlandii. Możliwe *derecho*. Straty w lasach na skalę niespotykaną.
  - 29 lipca 2005 – silna nawałnica z gwałtownym wiatrem prostoliniowym przechodzi przez część Mazowsza, w tym Warszawę
  - 18/19 stycznia 2007 – burza związana z orkanem Kyrill – *derecho* seryjne, niszczące porywy wiatru i trąby powietrzne.
  - 21 sierpnia 2007 – nawałnica z wbudowanym *bow echo* na Mazurach, ginie 12 osób. Błędna nazwa zjawiska „biały szkwał”.
  - 23 lipca 2009 – *derecho* typu hybrydowego przechodzi przez Czechy, południowo – wschodnie Niemcy i przez znaczną część Polski, ginie 10 osób (8 w Polsce), ponad 100 rannych.
-
-

Derecho w Polsce 23 lipca 2009

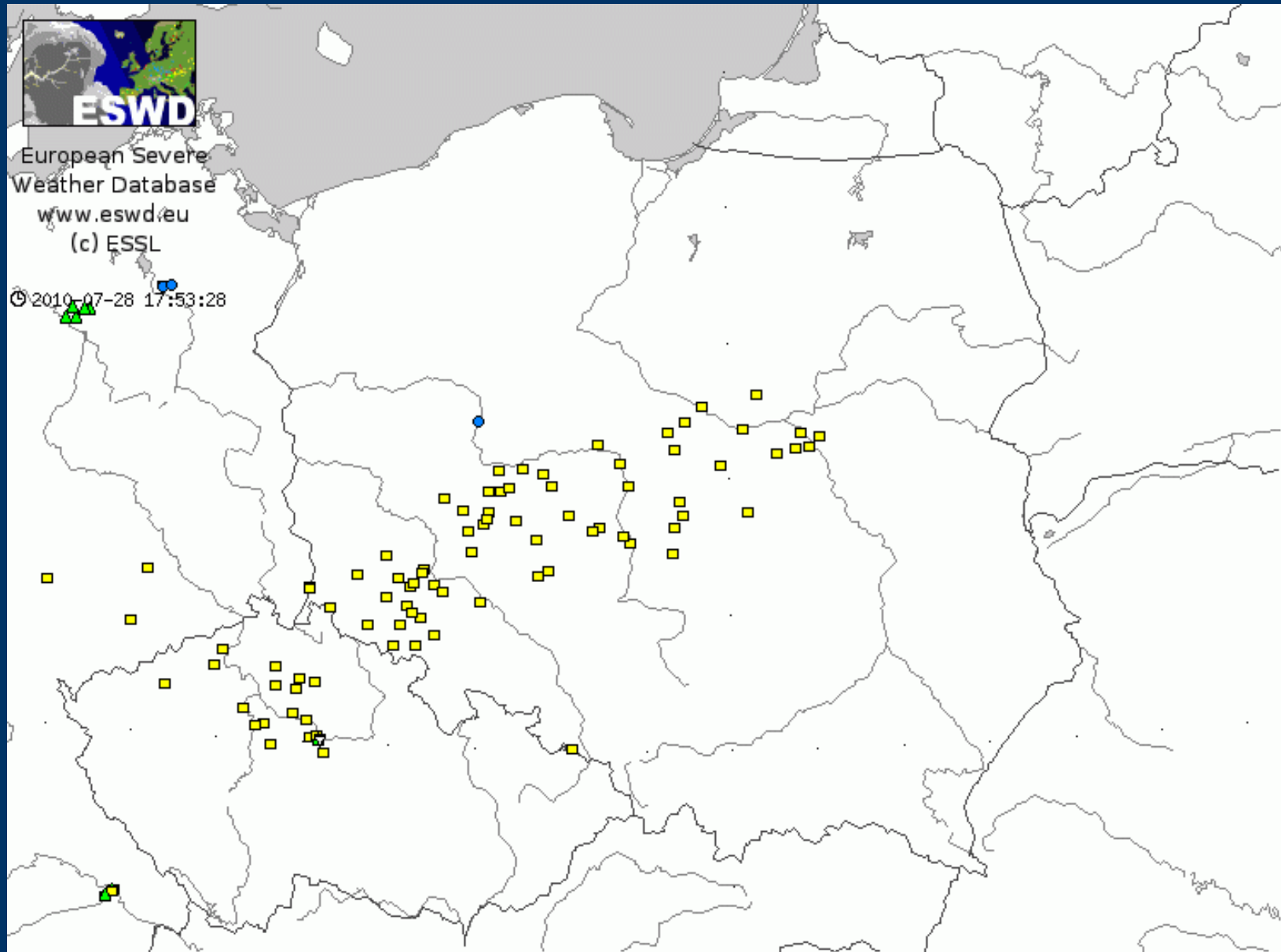
- Początek burzy – zachodnie Czechy, godz. 17:00 – początkowo niewielka linia szkwału złączona z dezorganizowaną superkomórką na płd. - zach. Czech.
- Godz. 18:50 – gwałtowne porywy wiatru związane z *rear inflow jet* w Legnicy, tworzy się *bow echo*.
- Godz. 22:30 – Burza dociera do okolic Warszawy, dając bardzo silne porywy wiatru. Wkracza w końcowe stadium, front szkwałowy (*outflow boundary*) wyprzedza pozostałą część burzy, odcinając prąd wstępujący. Burza się kończy.
- Na drodze burzy raportowano szkody po wiatrach o sile F1/T3, lokalnie nie wyklucza się F2/T4. Stacja meteo. w Legnicy notowała porywy 36 m/s.
- Długość szlaku burzy – 500 – 550 km. Czas trwania ok. 6 godzin. Prędkość przemieszczania się linii burz ok. 90 km/h. 10 ofiar, ponad 100 rannych

SIŁA I ZASIĘG BURZY KLASYFIKUJĄ JĄ JAKO DERECHO

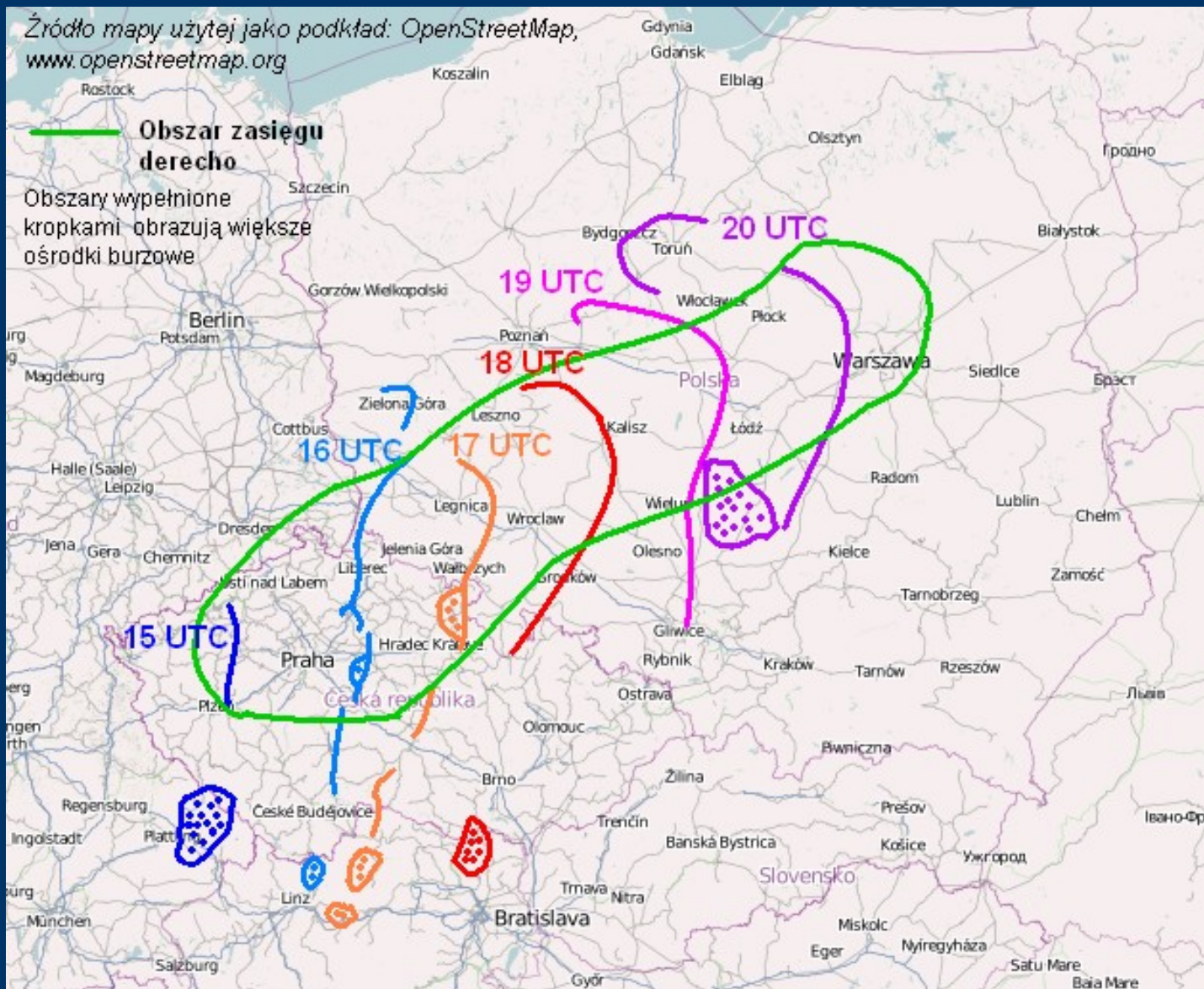

Derecho 23 lipca 2009

Derecho w Polsce 23 lipca 2009

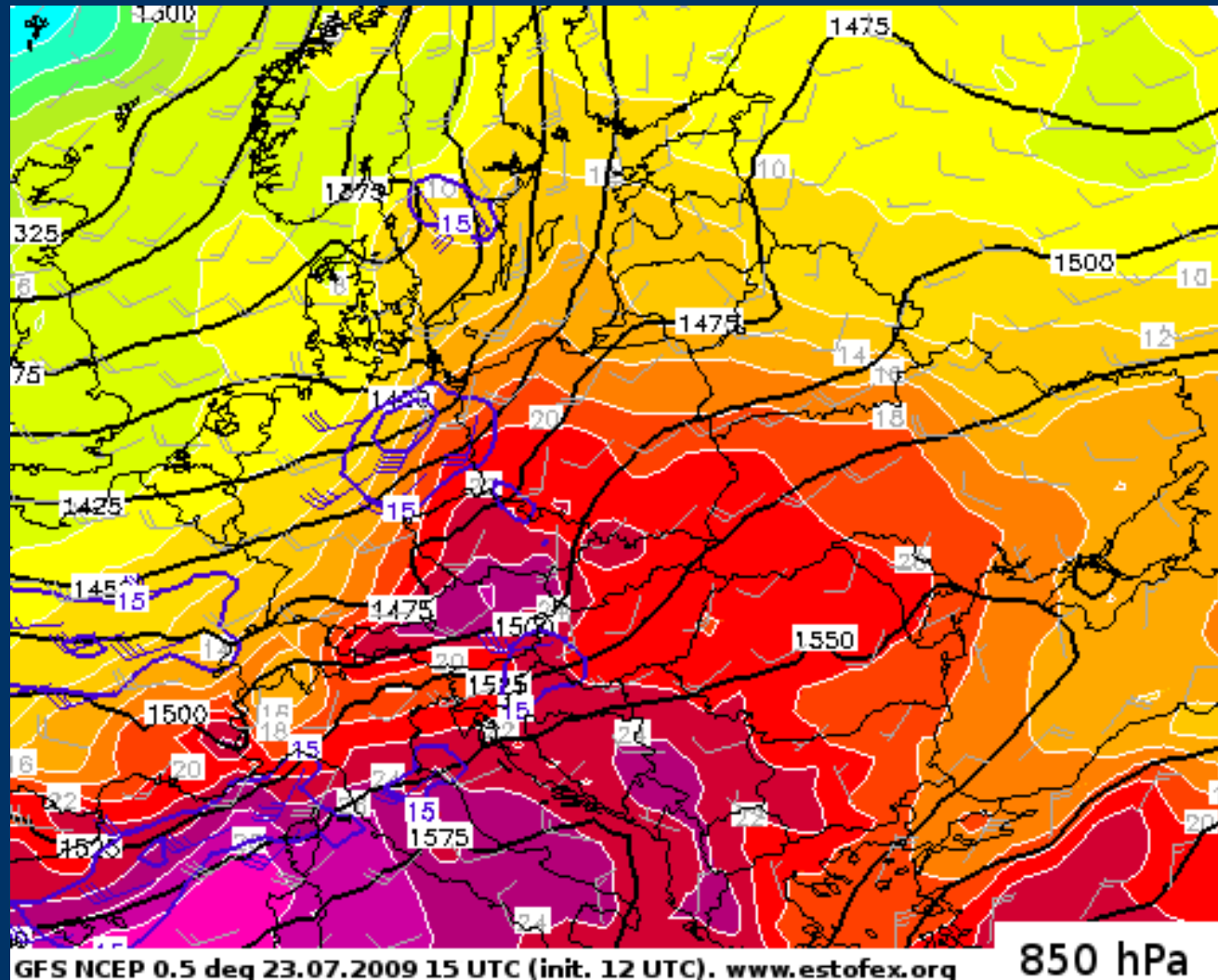
Derecho w Polsce – 23 lipca 2009

(fot. Wojciech Mazur, RDLP Wrocław)

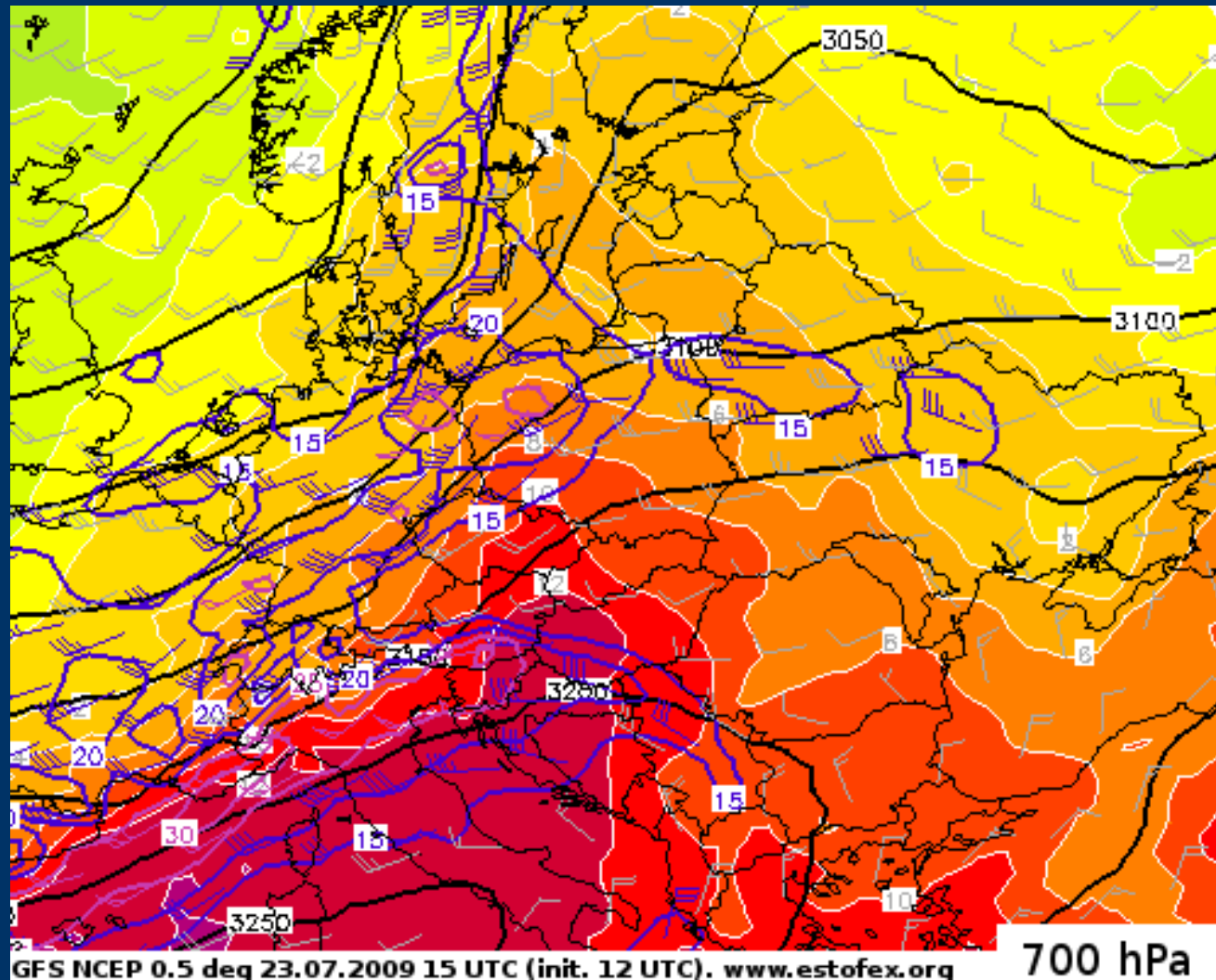

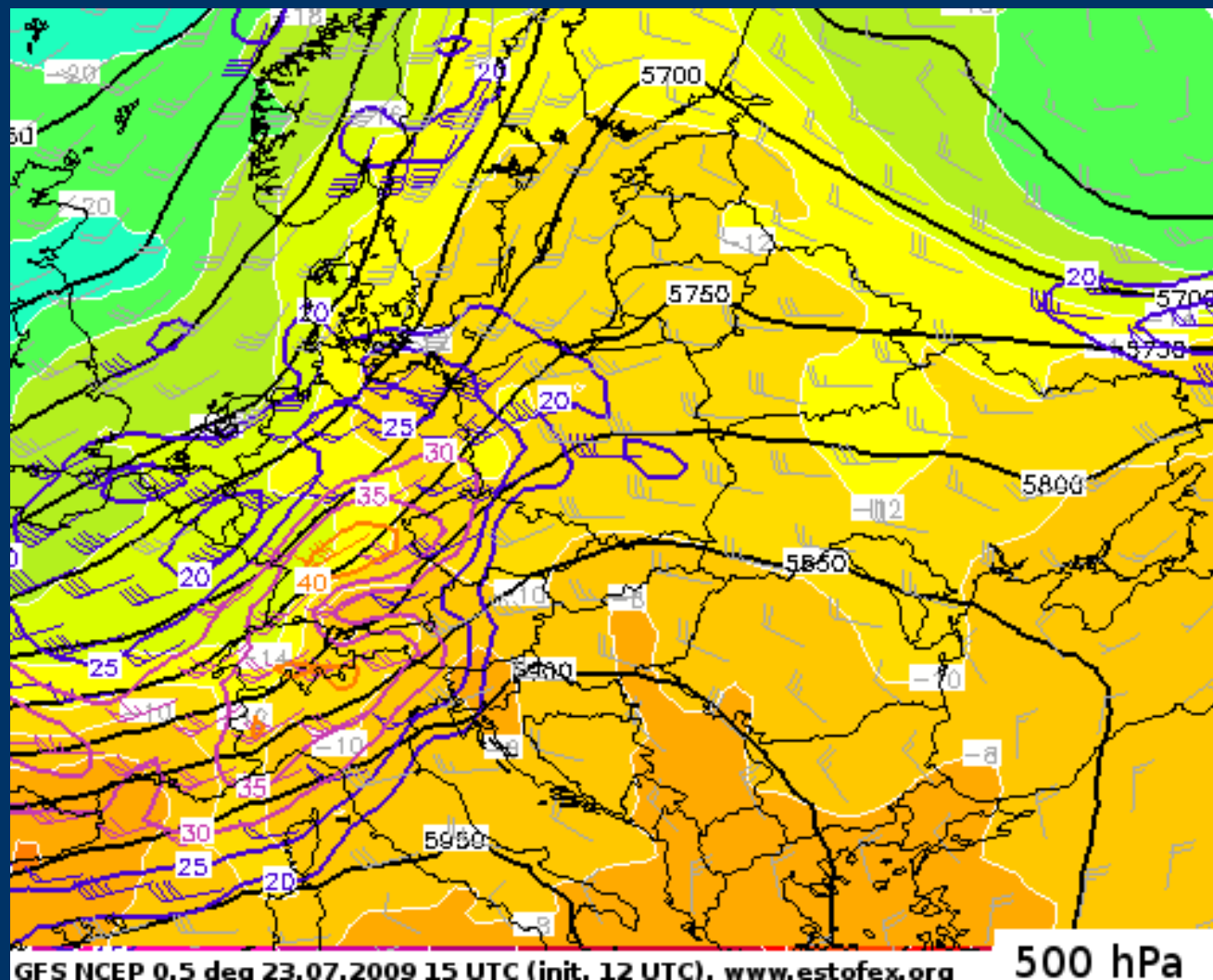
23.07.2009 15 UTC – prognoza GFS

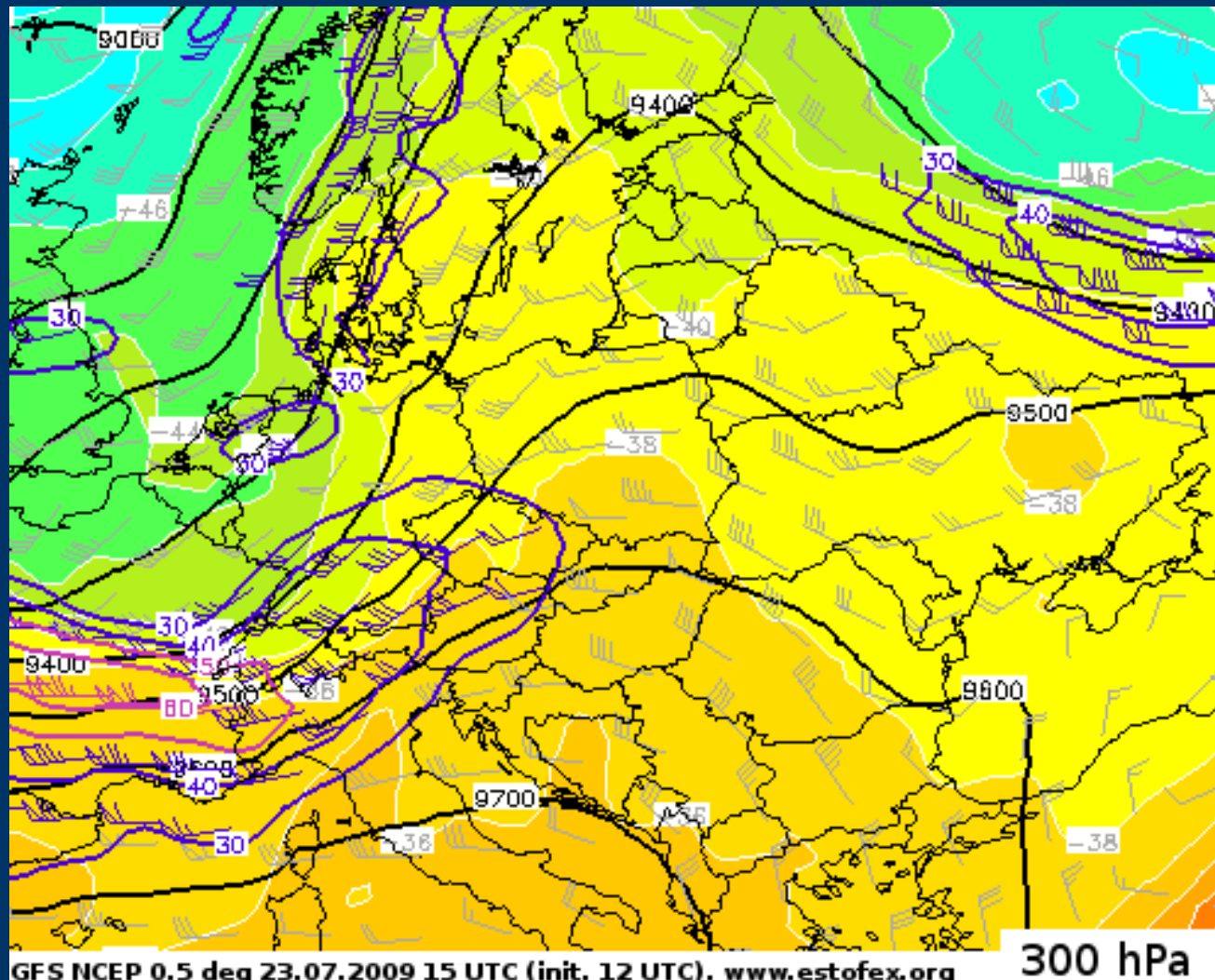
23.07.2009 15 UTC prognoza GFS c.d.

23.07.2009 15 UTC prognoza GFS c.d.

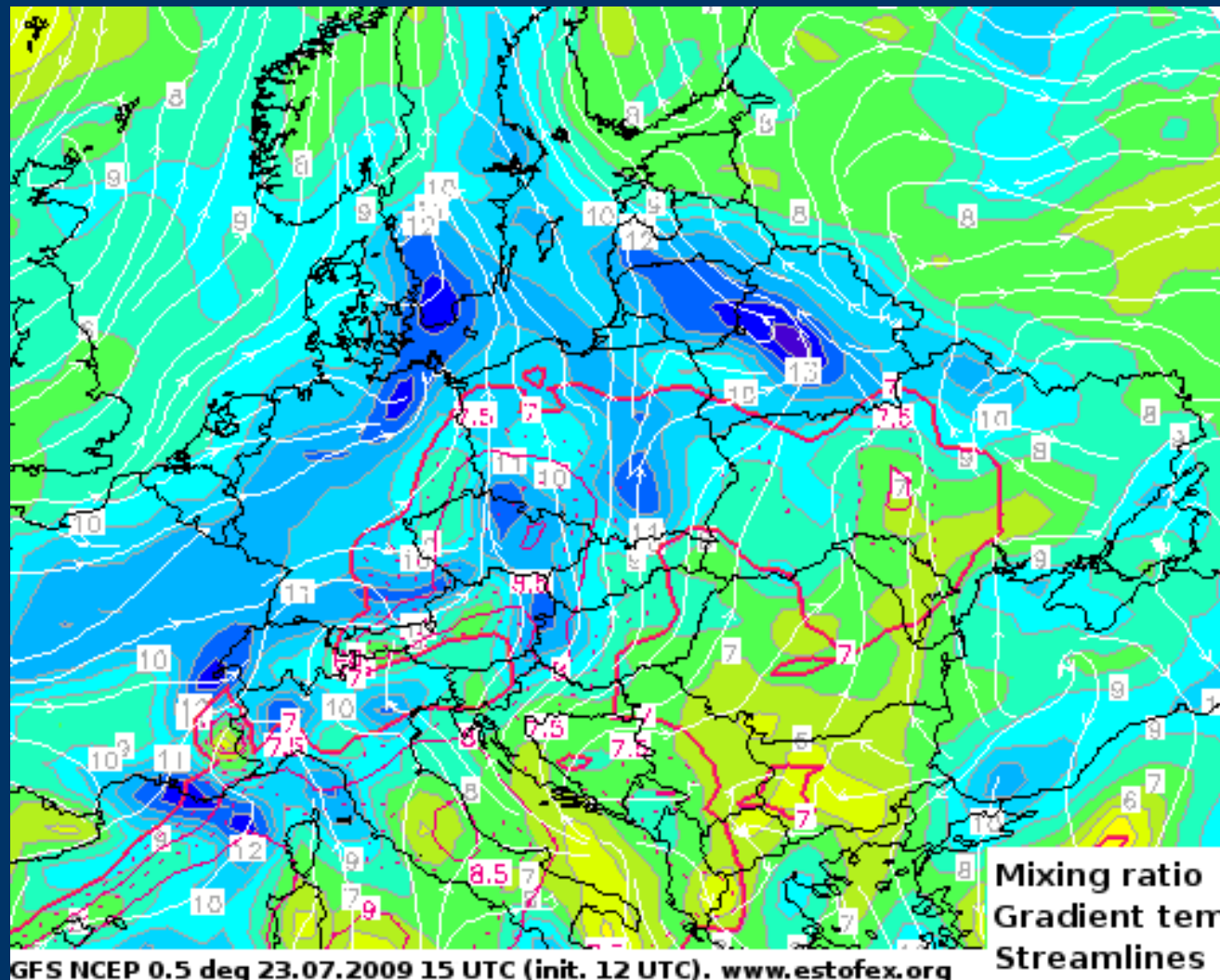

23.07.2009 15 UTC prognoza GFS c.d.

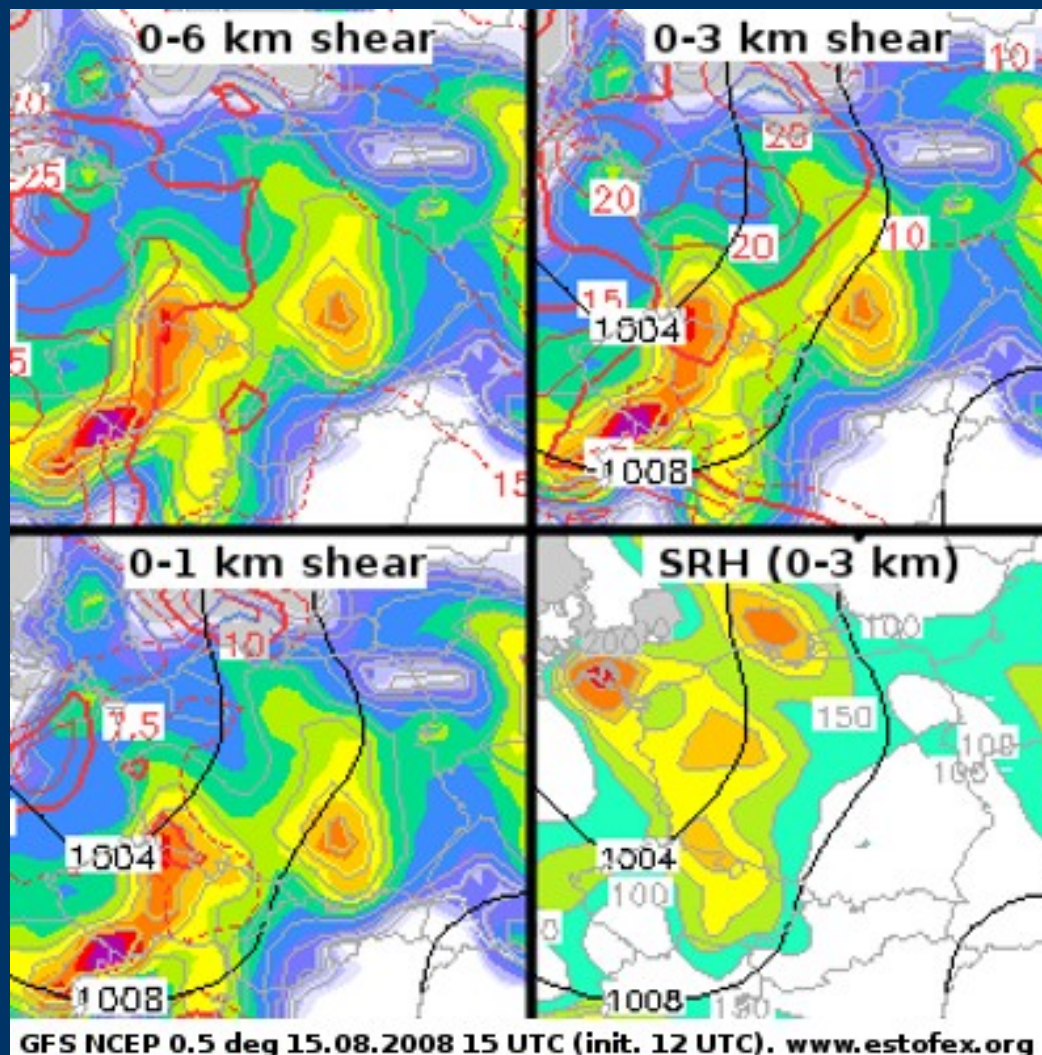

23.07.2009 15 UTC prognoza GFS c.d.

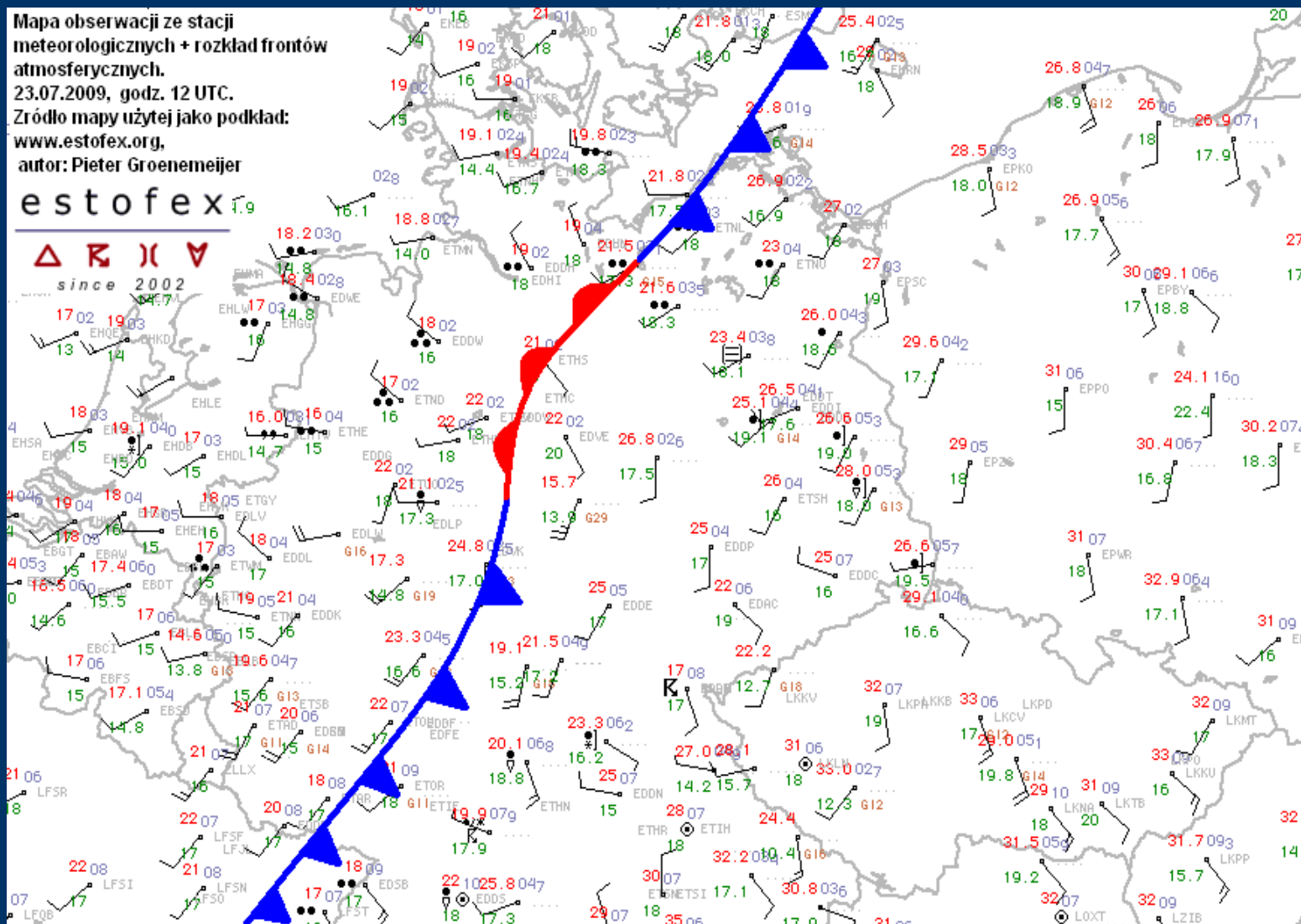

23.07.2009 15 UTC prognoza GFS c.d.

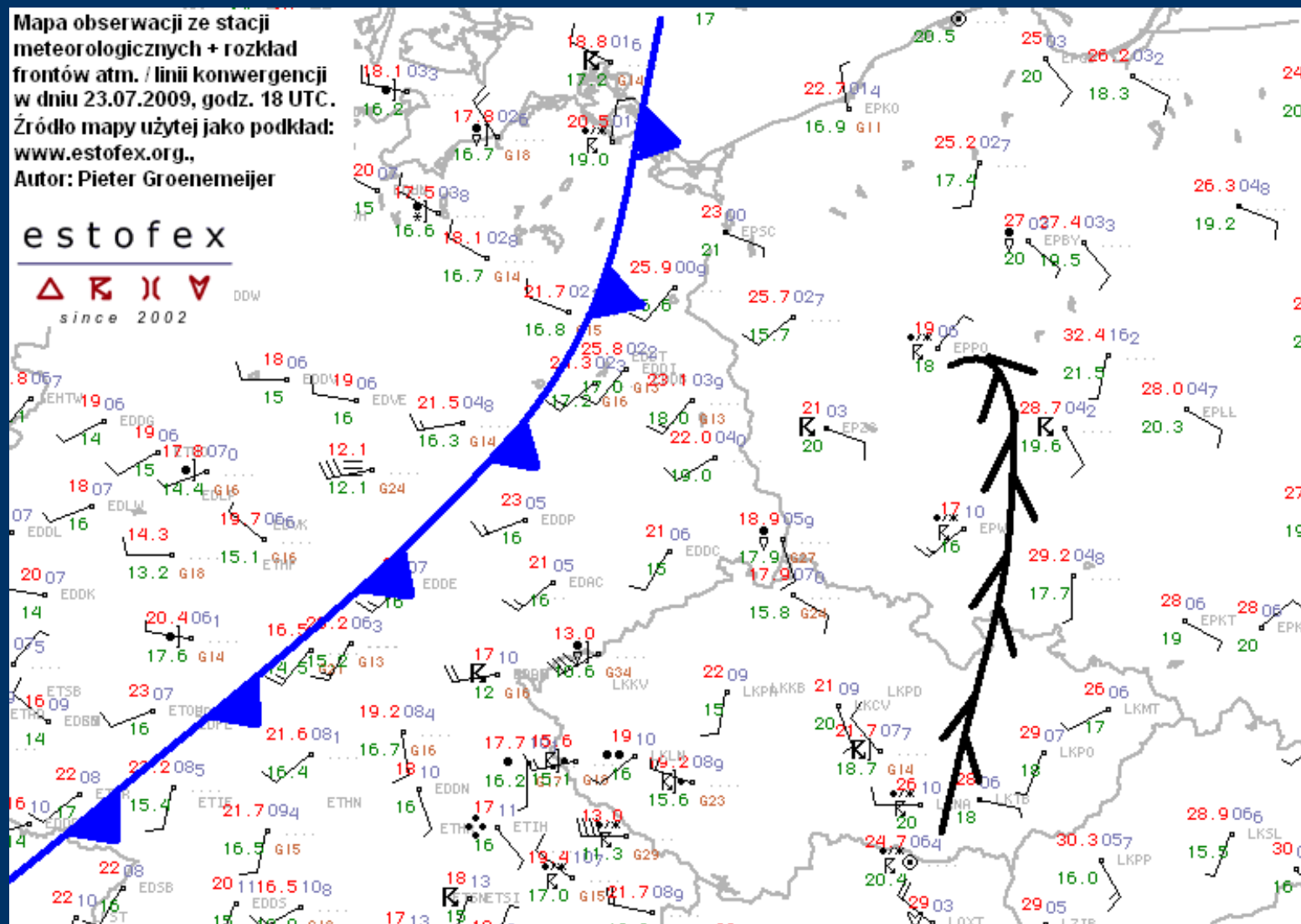

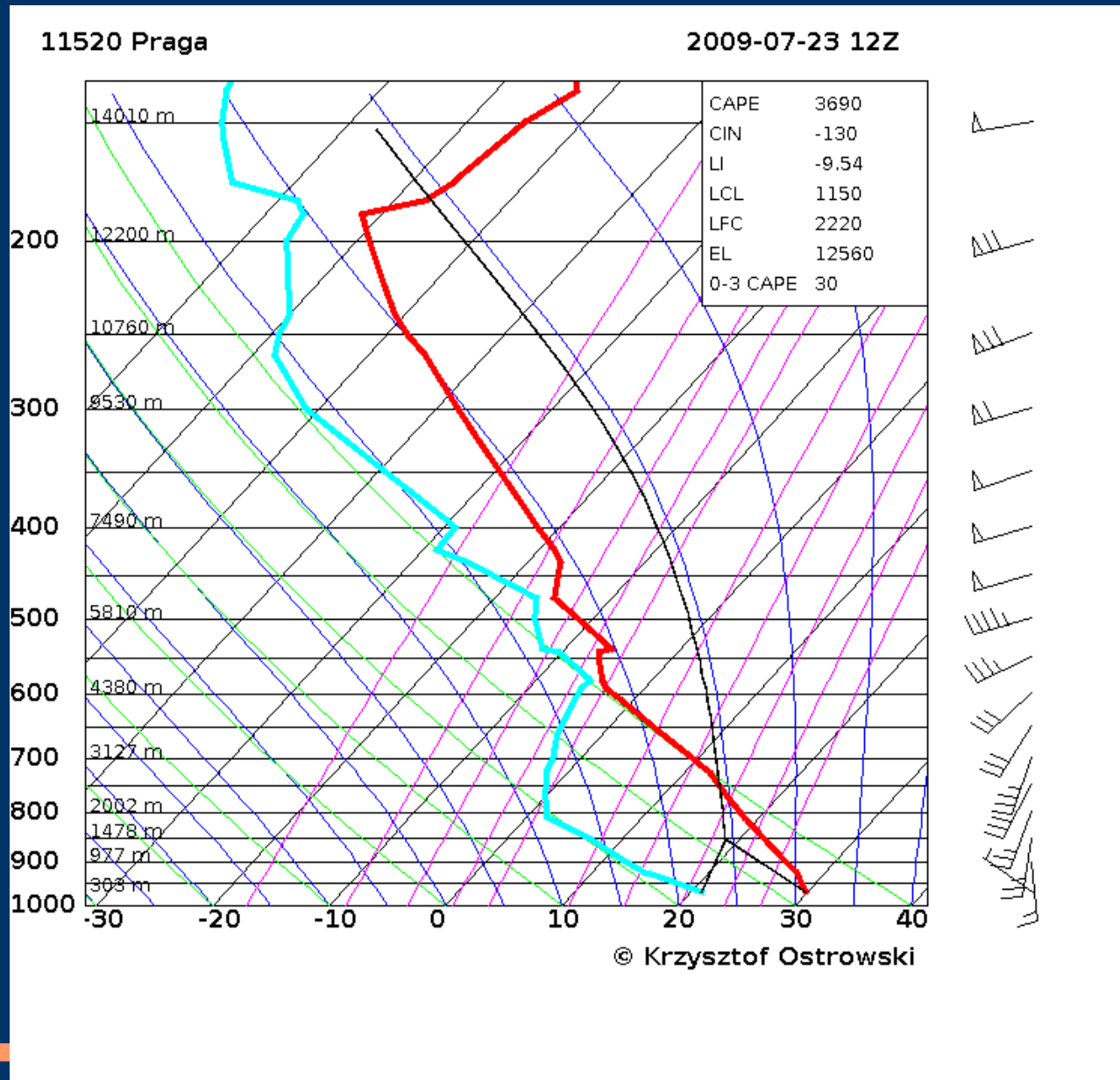
Obserwacje meteorologiczne – 23.07.2009, 12:00 UTC

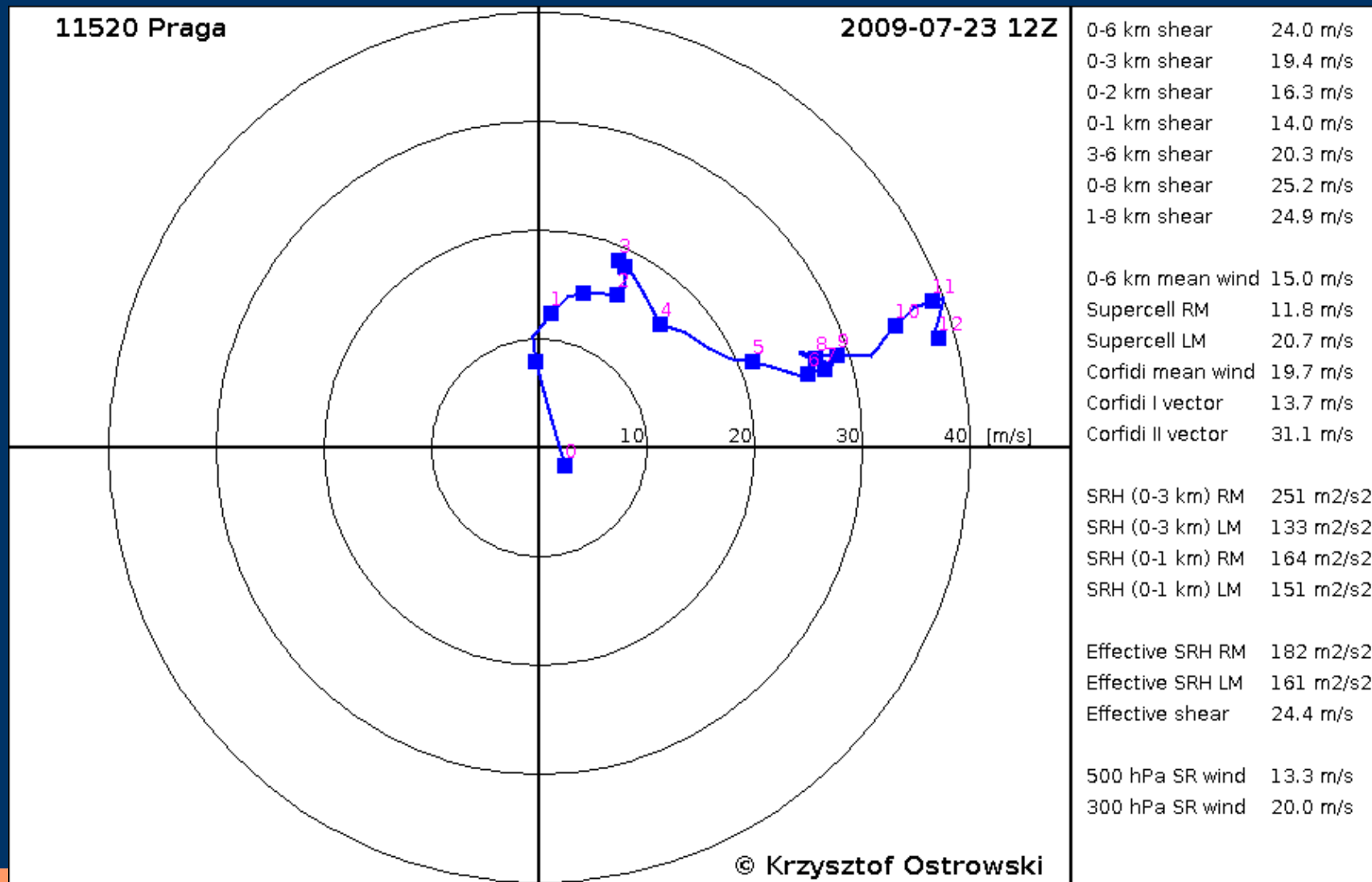
Obserwacje meteorologiczne – 23.07.2009, 18:00 UTC

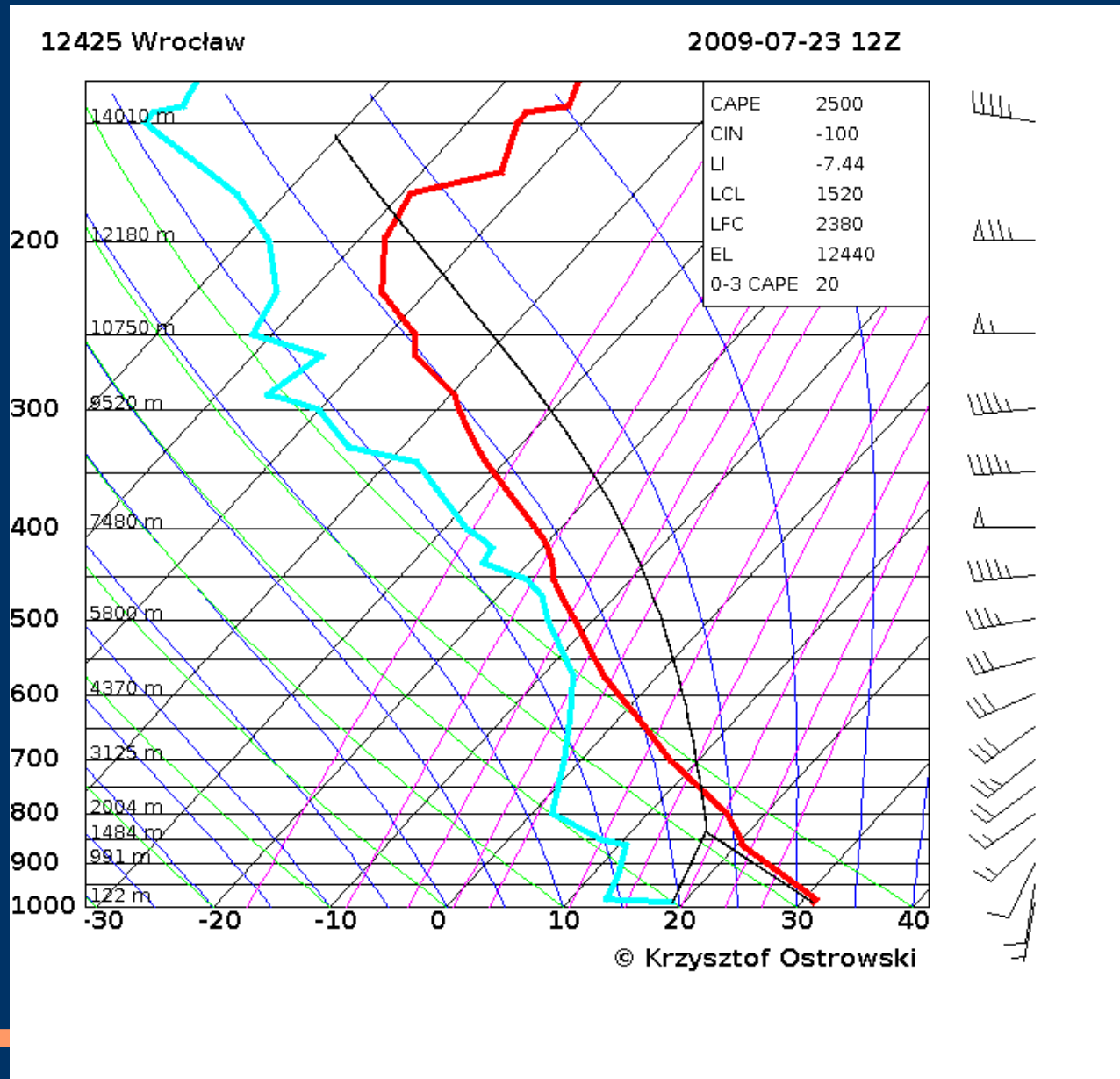
Sondaż troposfery – Praga, 23.07.2009 12:00 UTC

Sondaż troposfery – Praga, 23.07.2009 12:00 UTC

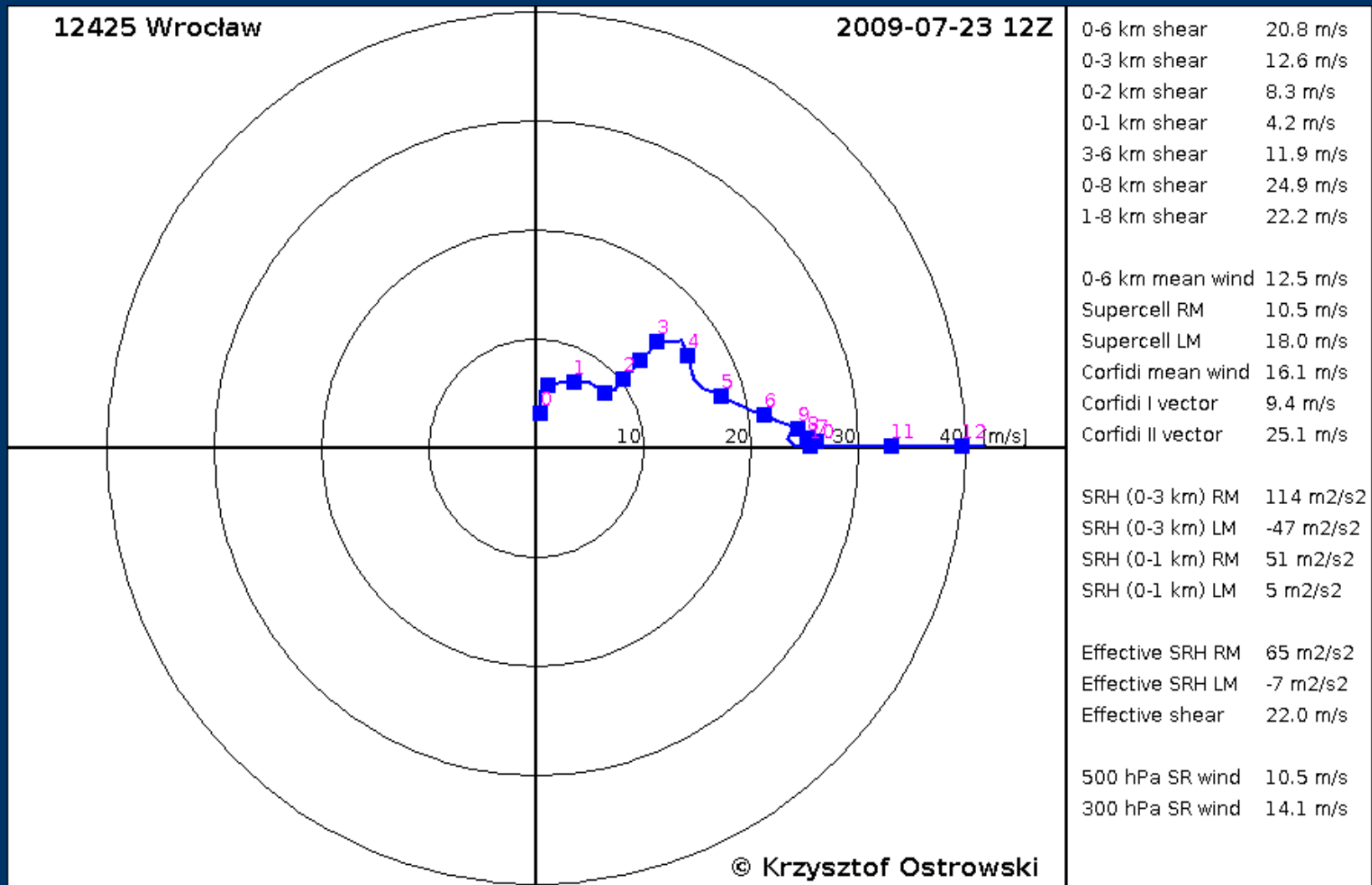

Sondaż troposfery – Wrocław 23.07.2009 12:00 UTC

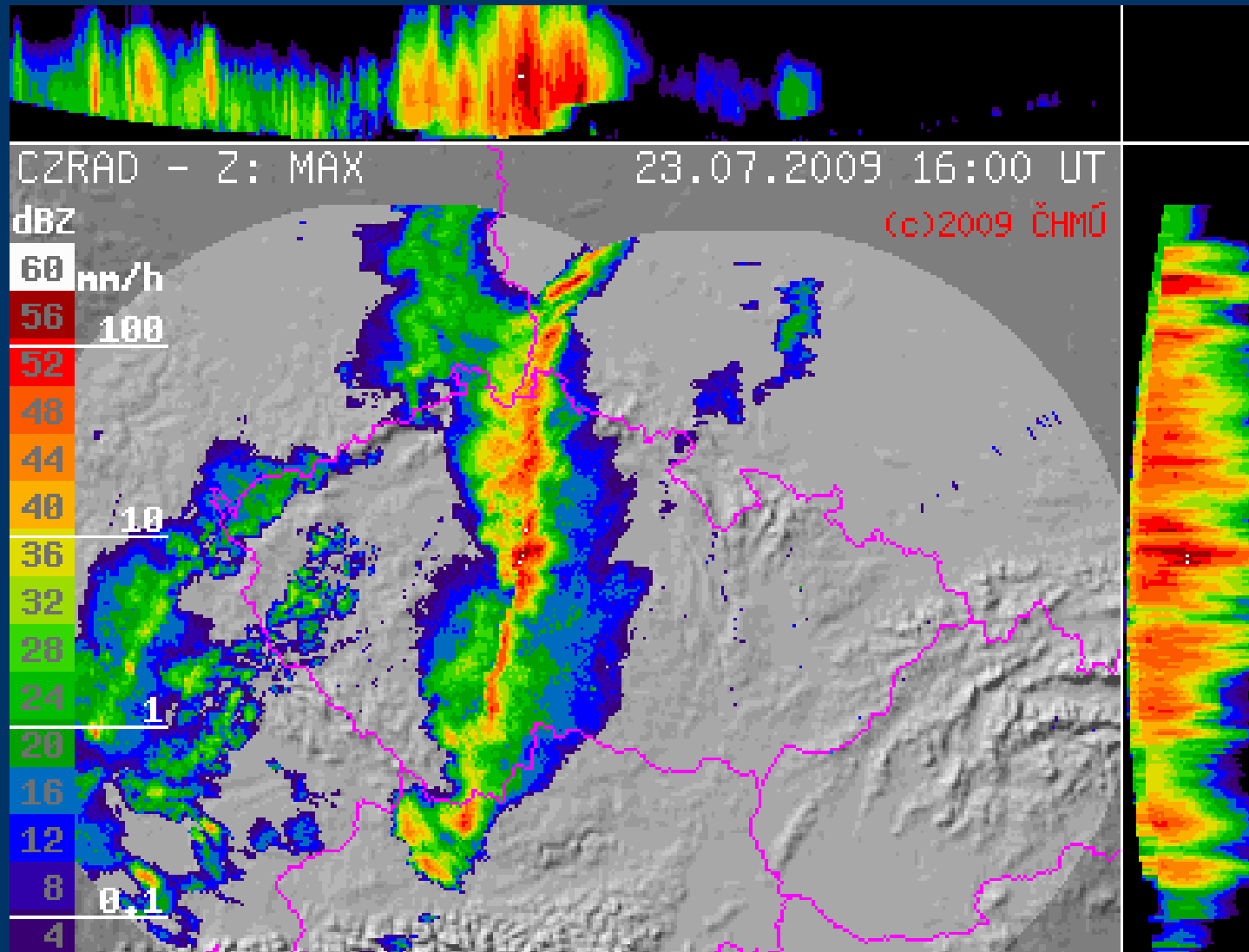
Sondaż troposfery – Wrocław

23.07.2009 12:00 UTC

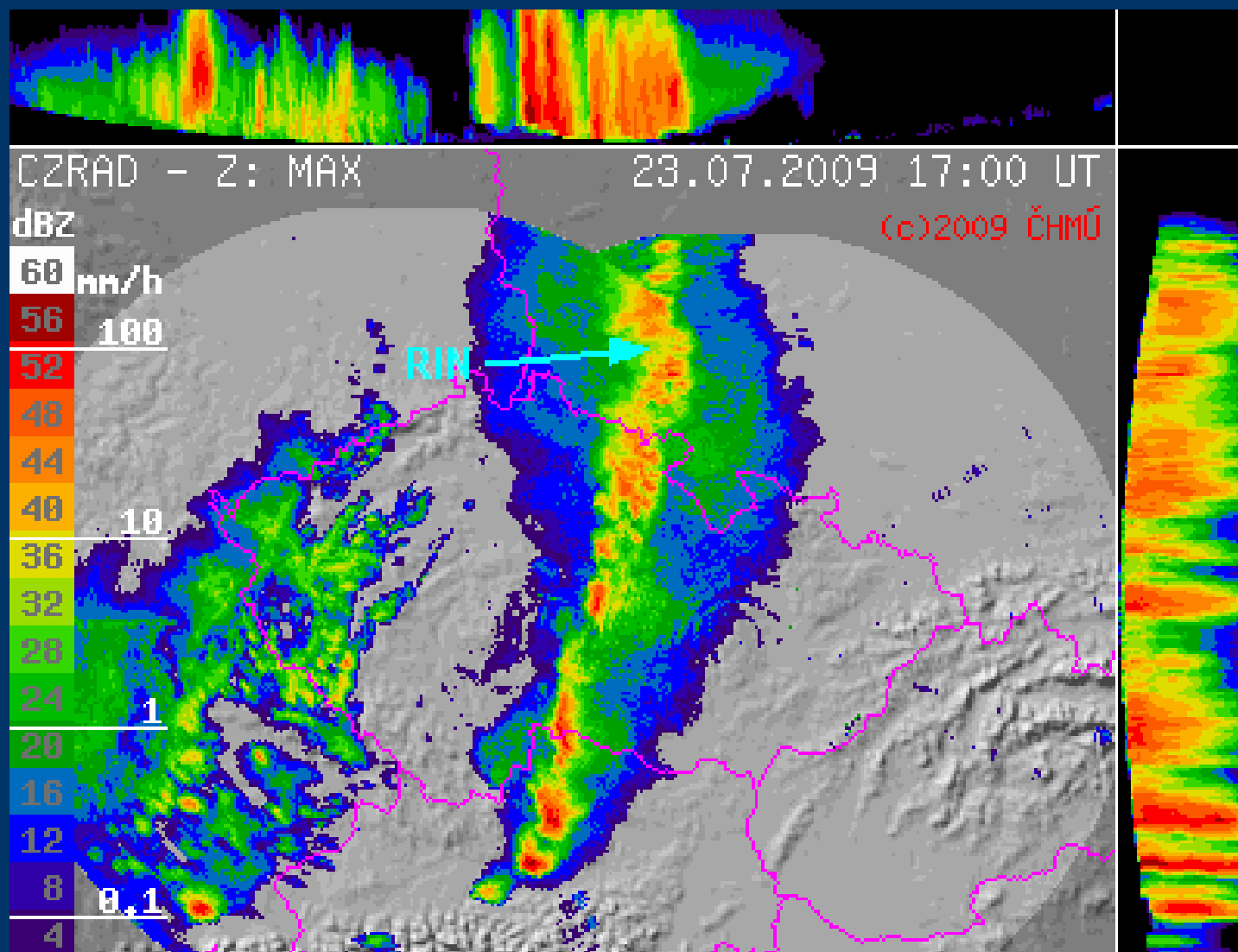

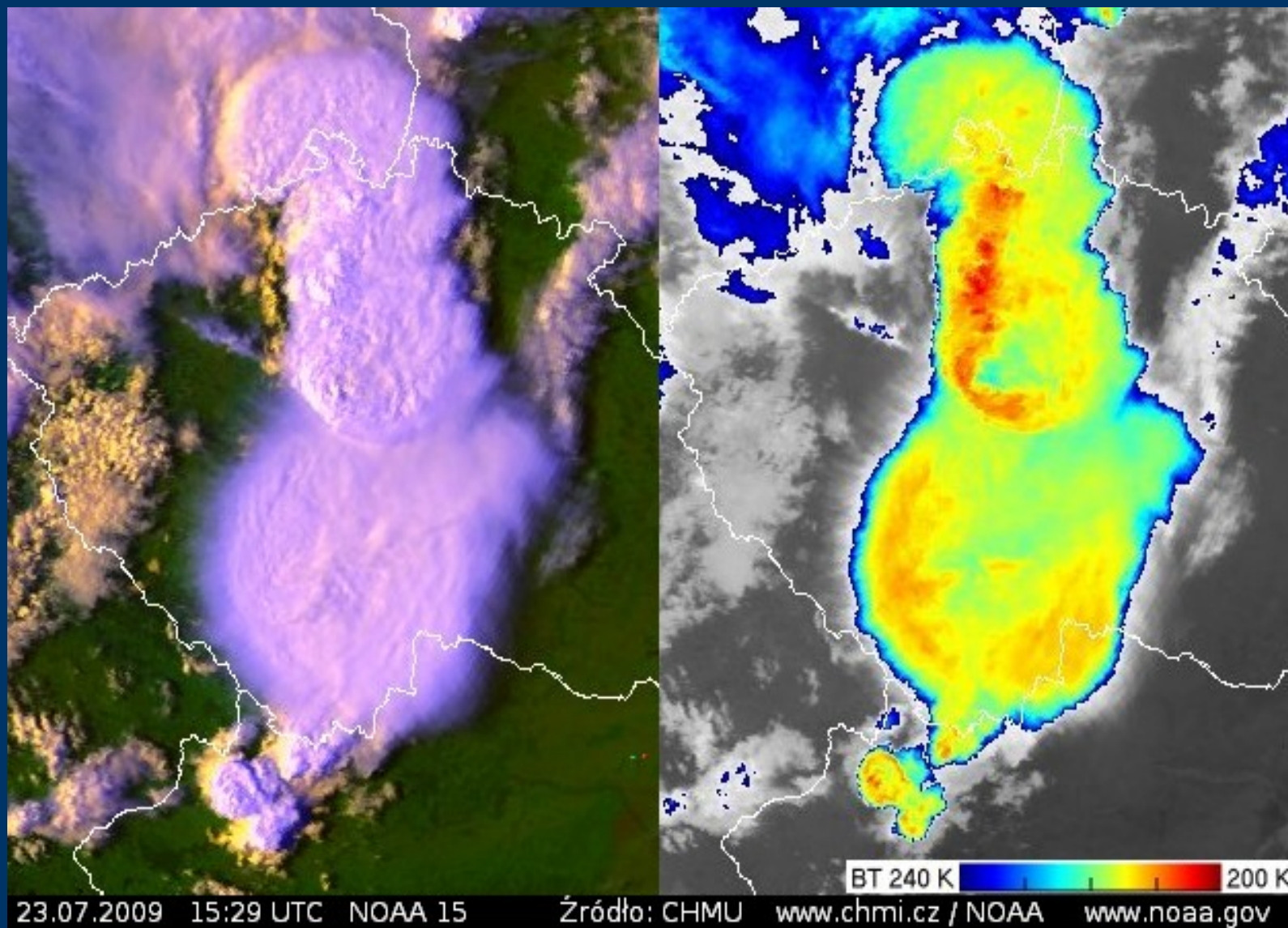
Derecho w Polsce – 23 lipca 2009. Obraz radarowy

Derecho w Polsce – 23 lipca 2009. Obraz radarowy

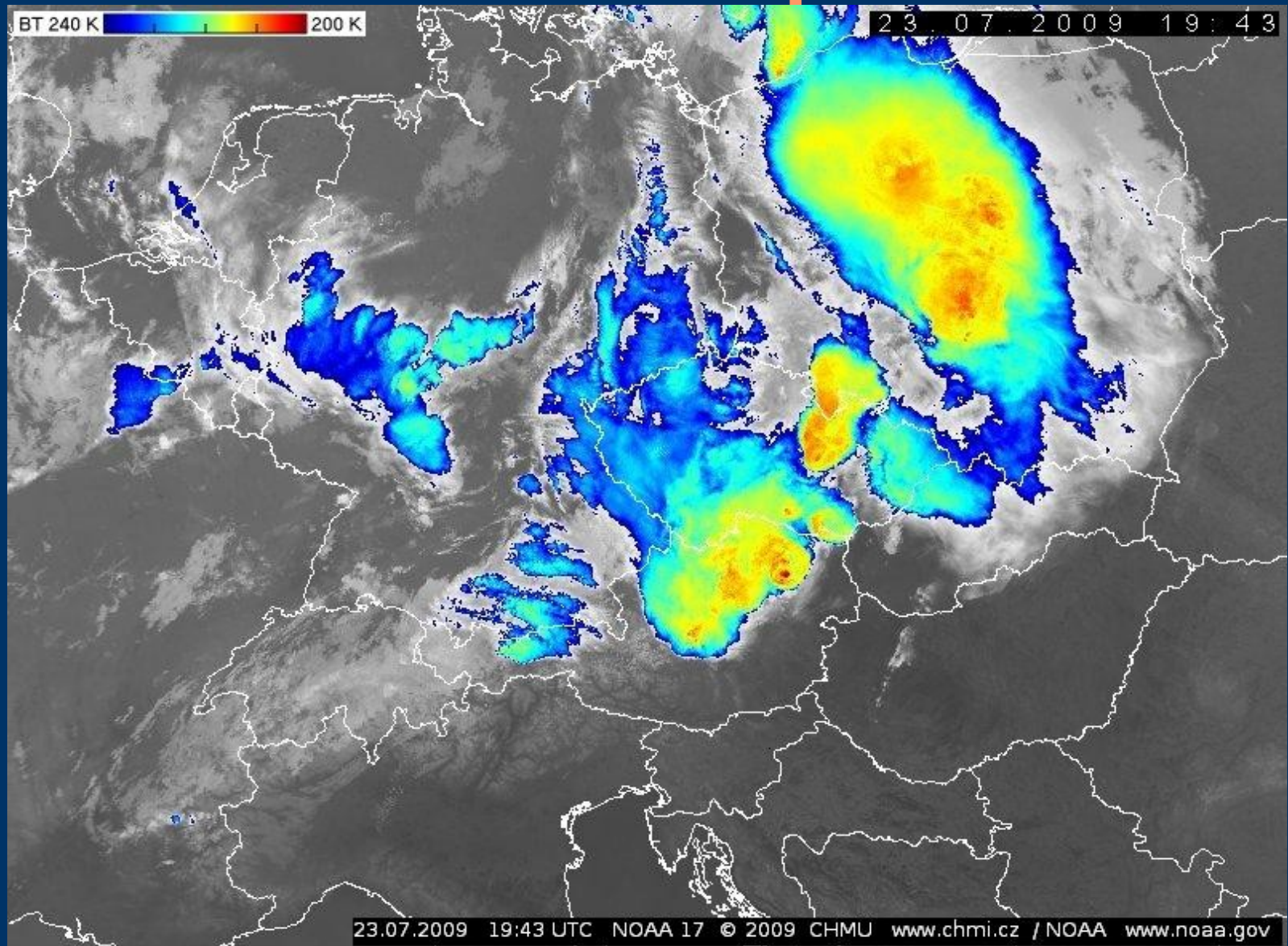

Zdjęcia satelitarne – *derecho* w Polsce - 23 lipca 2009

Zdjęcia satelitarne – *derecho* w Polsce - 23 lipca 2009

Derecho Composite Parameter

- **Formuła:** $DCP = (DCAPE/980) * (MUCAPE/2000) * (0-6 \text{ km shear}/20 \text{ kts}) * (0-6 \text{ km mean wind}/16 \text{ kts})$
  - W Polsce wartości DCP ponad 1,00, szczególnie nocami, oznaczają zagrożenie ze strony dobrze zorganizowanych burz wielokomórkowych i superkomórek, które mogą doprowadzać do gwałtownych porywów wiatru.
  - W Europie Środkowej wartości osiągające ponad 2,00 są wartościami alarmowymi, bardzo często przy takich wartościach występowały nawałnice z niszczącymi wiatrami i z dużym gradem
  - W dniu 23 lipca 2009 w czeskiej Pradze zanotowano rekordowe dla Europy DCP = 8,39, natomiast we Wrocławiu DCP = 4,18
  - W dniu 16 sierpnia 2008 DCP w Warszawie również był wysoki - 1,91
-
-

Możliwości przewidzenia gwałtownych burz w przyszłości.

- Położenie geograficzne Polski sprzyja silnym zjawiskom burzowym, nawet zimą. Klimat umiarkowany przejściowy.
  - Czynnikiem ograniczającym ryzyko silnych burz w Polsce są pasma górskie – Alpy i Karpaty – które często znacznie osłabiają strumień wyjątkowo nagrzanego powietrza zwrotnikowego. Zderzenie z masą powietrza polarnego (zwłaszcza polarnomorskiego) lub arktycznego odbywa się łagodniej, niż w USA, gdzie pasma górskie i równiny położone są południkowo.
  - Są jednak przypadki, gdy **gwałtowne zderzenie się mas powietrza, duża dynamika przepływu powietrza w troposferze oraz znaczna chwiejność termodynamiczna występują nad Polską**, co doprowadza do gwałtownych burz z dużym gradem, niszczącym wiatrem i z silnymi trąbami powietrznymi. Tak było w dniach: 15 – 16.08.2008, 23.07.2009. Kiedy to znów się powtórzy ? – nie wiemy... może za tydzień, może za 3 lata. **Wiadomo, że w niedalekiej przyszłości niszczące nawałnice znów uderzą w Polskę.**
-
-

Dziękujemy
za uwagę

